

องค์กรทางการเงินระดับฐานรากภายใต้หลักศาสนาอิสลามในภาคใต้

นายชฎิล สุนทรสิงห์
นางสาวโสมลิริ หมัดอะคัม
นางสาวคันสนีย์ อัสวเดชกำจร
เศรษฐกรอาวูโส ทีมวิเคราะห์
ส่วนวิเคราะห์เศรษฐกิจการเงิน สกต.

องค์กรการเงินชุมชนเป็นแหล่งระดมเงินออมและสินเชื่อที่สำคัญของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนอื่นได้ เนื่องจากขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน และนับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา องค์กรการเงินชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการออม และกระจายสินเชื่อได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบทางการที่เกิดจากการริเริ่มของภาครัฐเพื่อชุมชน ซึ่งมีการจดทะเบียนตามกฎหมายที่กำหนด และรูปแบบไม่ทางการ จากการรวมกลุ่มของชุมชน ซึ่งไม่มีการจดทะเบียนหรือยังไม่มีกฎหมายรองรับ

จากการที่ประชากรประมาณร้อยละ 10 ของประชากรในประเทศ นับถือศาสนาอิสลาม ในจำนวนนี้มากกว่าร้อยละ 80 เป็นประชาชนในภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี

สัดส่วนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดสำคัญ

ยะลา สตูล สงขลา กระบี่ และภูเก็ต จึงได้มีการจัดตั้ง องค์กรการเงินระดับฐานรากภายใต้หลักศาสนาอิสลาม ขึ้น เพื่อให้ชาวมุสลิมมีระบบการเงินที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม และมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนมากขึ้น และเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2552 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ส่วนราชการและองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนสถาบันการเงินระดับชุมชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และกลุ่มธรรมชาติทางการเงินระดับชุมชนที่ยังไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ให้มีการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนในระบบอิสลาม (Islamic micro credit)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานขององค์กรการเงินระดับฐานรากภายใต้หลักศาสนาอิสลามในภาคใต้ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์องค์กรการเงินฐานรากภายใต้หลักศาสนาอิสลาม จำนวน 15 แห่ง ซึ่งครอบคลุมองค์กรการเงินที่อยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐ (สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต) และองค์กรการเงินอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐ (สถาบันการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์

อื่น ๆ) และจากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัย และ Web Site ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการพัฒนาชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

ในการศึกษาจะแบ่งเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม
2. ประเภทและรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม
3. ปัจจัยสนับสนุน และความเสี่ยงจากการดำเนินงาน
4. บทบาทขององค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลามที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น
5. ปัญหา อุปสรรค
6. สรุปและข้อเสนอแนะ

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

จากคำกล่าว “อัลลอฮ์ทรงอนุมัติการค้า แต่ทรงห้ามการคิดดอกเบี้ย” แสดงว่าศาสนาอิสลามมิได้ห้ามการประกอบธุรกิจ แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าจะต้องมีความยุติธรรม ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน แสวงหากำไร โดยใช้การค้าขายและธุรกิจที่ต้องใช้ความสามารถ ความอดทน ความอ่อนน้อม และความเสี่ยง ศาสนาอิสลามถือว่าดอกเบี้ยแตกต่างจากกำไรจากการค้า ดังนี้

1) การค้ามีความเสี่ยงแต่การคิดดอกเบี้ยไม่มี เพราะการคิดดอกเบี้ยนั้นจะไม่รับรู้ในเรื่องขาดทุน เนื่องจากได้กำหนดผลที่จะได้รับแน่นอน ถ้าภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจะมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยด้วยเสมอและจำนวนดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายจะเพิ่มขึ้นตลอดเวลาตามระยะเวลา แต่ในทางการค้าไม่สามารถกำหนดกำไรปัจจุบันได้แน่นอน เมื่อมีการตกลงราคาและมีการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการแล้ว กิจกรรมทางการค้าก็จะสมบูรณ์ จำนวนที่ต้องชำระจะคงเป็นจำนวนนั้น ไม่ว่าในภาวะเศรษฐกิจที่เป็นจริงสินค้านั้นควรจะมีราคาแพงหรือถูก การชำระค่าสินค้าคงเป็นตามราคาที่ตกลงกันมาแต่ต้น ชาวมุสลิมจึงเห็นว่า ดอกเบี้ยเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฝ่ายลูกหนี้เป็นฝ่ายที่รับภาระและเสี่ยงภัยอยู่เพียงฝ่ายเดียวทั้ง ๆ ที่สภาพความเป็นจริงการกระทำของทุกฝ่ายย่อมส่งผลกระทบต่อเกี่ยวเนื่องด้วยกันทั้งหมด จะผลักระฮันไดอันหนึ่ง ไปสู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ หากมีการได้รับประโยชน์ ทุก ๆ ฝ่ายต้องได้รับประโยชน์เป็นทางเดียวกัน หากจะเสียประโยชน์ก็ต้องเสียประโยชน์ด้วยกัน อีกทั้งกำไรยังเป็นตัวที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นและความพยายาม ส่วนกิจการดอกเบี้ยนั้น ผู้ให้กู้มีสภาพคล้ายเสือนอนกินที่คอยเรียกเงินส่วนเกินจากเงินที่ให้กู้ โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้กู้จะได้กำไรหรือขาดทุน

2) การค้ำนั้นเมื่อมีการแลกเปลี่ยนกันแล้ว กิจกรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายก็จะสิ้นสุดลง หลังจากที่แลกเปลี่ยนสินค้ากันแล้ว ผู้ซื้อไม่ต้องมีการจ่ายอะไรให้แก่ผู้ขายอีก แต่ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับดอกเบี้ย ผู้ซื้อจะต้องจ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ทราบเท่าที่ขังไม่ได้คืนเงินต้นให้แก่ผู้ให้กู้

3) ดอกเบี้ยไม่ใช่ผลผลิตของกระบวนการผลิต หากแต่เป็นต้นทุนที่บวกเข้าไปในสินค้าที่ผลิต ส่วนกำไรเป็นผลผลิตที่เกิดจากความสามารถในการผลิต

4) การค้าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอารยธรรมโดยการประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางด้านความคิด ความสามารถ แต่ดอกเบี้ยเป็นสิ่งที่สร้างความอ่อนแอ ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ทำลายรากฐานความเป็นมนุษย์และนำความหายนะมาให้แก่สังคมในที่สุด

การคิดดอกเบี้ยนี้ ศาสนาอิสลามห้ามอย่างเคร่งครัด คือ ห้ามการรับดอกเบี้ย การให้ดอกเบี้ย การเป็นพยานรู้เห็นและการเป็นผู้บันทึกสัญญาที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย เนื่องจากระบบดอกเบี้ยจะเกิดไม่ได้หากขาดบุคคลใดบุคคลหนึ่งใน 4 ฝ่ายนี้ ส่วนความหมายของคำว่าดอกเบี้ยนั้น แปลว่าเป็นส่วนเกิน เพราะถือว่าเงินต่อเงิน ต้องเหมือน ต้องเท่ากัน ดังนั้น ถ้าเป็นหนี้เงินแล้ว ต้องคืนด้วยจำนวนเงินจำนวนที่เท่ากัน คือ จำนวนเท่าเดิม ถ้าคืนด้วยจำนวนที่มากขึ้นถือเป็นดอกเบี้ย ดอกเบี้ยจึงเป็นส่วนเกินที่ศาสนาอิสลามห้าม ส่วนการค้าตามบทบัญญัติศาสนา คือ การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินด้วยทรัพย์สินพร้อมคำเสนอและคำสนอง การค้าขายจะต้องวางอยู่บนหลักการที่ไม่มีการปิดบังอำพรางคุณภาพสินค้าและกำหนดราคาที่เหมาะสม เมื่อทุกฝ่ายเห็นชอบด้วยกันทั้งฝ่ายเสนอและฝ่ายสนองแล้วจึงทำการตกลงกัน และปฏิบัติตามข้อที่ได้ตกลงกัน การค้าขายจึงสมบูรณ์ ดังนั้น หลักการของระบบการเงินตามหลักศาสนาอิสลามจึงวางอยู่บนหลักการการค้าขายที่สำคัญ เป็นการสร้างรายได้จากผลกำไร โดยมีภาระความเสี่ยงในการขาดทุนเป็นส่วนประกอบของกิจกรรม การค้าขายของระบบธนาคาร คือ การค้าขายเกี่ยวกับธนาคาร (Commercial Banking Business) วิธีการคือเชิญชวนผู้คนมาฝากเงินที่ธนาคาร และนำเงินนั้นไปลงทุนค้าขายจนเกิดกำไรและนำผลกำไรมาแบ่งปันกัน โดยมีข้อแม้ว่ากำไรนั้นต้องเป็นกำไรของการค้าขายที่มีขอบเขตจำกัดและห้ามการค้ากำไรเกินควรอย่างเด็ดขาด เพราะอิสลามถือว่า การค้ากำไรเกินควรนั้นเป็นการชู้ครัด และเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้ การผูกขาดเป็นการยับยั้งการผลิต โดยหวังผลในการโก่งราคา ถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามด้วย

นอกจากนี้ หากพิจารณาในส่วนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะพบว่า อิสลามยังได้จำแนกกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดออกเป็น “ฮาลาล” (ถูกต้องตามหลักอิสลาม) และ “ฮะรอม” (เป็นสิ่งต้องห้าม ไม่ถูกต้องตามหลักอิสลาม) ส่วนกิจการใดที่ไม่ได้ถูกแยกโดยชัดเจนว่าถูกต้องตามหลักอิสลามหรือส่อให้เห็น ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและกระทำได้ ส่วนกิจกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักอิสลามได้ถูกตราไว้อย่างชัดเจนแล้ว ได้แก่

- 1) การเป็นเจ้าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยวิธีการบีบคั้น การรีดนาทาเร้น และการช่วงชิง
 - 2) การเก็บกักสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต จะในกระบวนการผลิต หรือในกระบวนการแลกเปลี่ยนก็ตาม โดยมีเจตนาที่จะขึ้นราคา
 - 3) การสะสมกักตุน
 - 4) การกินดอกเบี้ย
 - 5) การลักขโมย โจรกรรม
 - 6) การโกงและการกินสินบน
 - 7) การใช้จ่ายสุรุษสุร่ายและสินเปลื้อง
 - 8) การพนันหรือการหามาได้โดยกิจกรรมประเภทนี้
 - 9) การเกาะคนอื่นกินและการเกียจคร้าน โดยไม่มีเหตุผล
 - 10) การผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภคที่ทำให้หมดความรู้สึก แอลกอฮอล์ และสิ่งมีนเมาต่าง ๆ ยกเว้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์
 - 11) มีส่วนร่วมในการจัดหา เสพ หรืออุปโภคในสิ่งอันเป็นของลามกอุจาด
- นอกจากนั้น ยังมีกฎเกณฑ์อื่น ๆ ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ
- 1) การออมเป็นสิ่งอนุมัติ แต่ต้องออกชะกาด ซึ่งคำนวณตามรายได้สุทธิในรอบปี
 - 2) ไม่มีค่าธรรมเนียมอากรผ่านแดน
 - 3) บุคคลที่มั่งคั่งจะต้องจ่ายชะกาด โดยไม่มีการหลีกเลี่ยง

หลักการพื้นฐานขององค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการถือหุ้นส่วนร่วมกัน คือ องค์กรการเงิน ผู้ถือหุ้น ผู้ฝาก ผู้ลงทุนและผู้กู้ยืม จะร่วมกันในฐานะหุ้นส่วน แบ่งปันผลกำไรจากการดำเนินงาน สร้างความเป็นธรรมในทุกฝ่าย ซึ่งต่างจากการกำหนดดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนที่ตายตัวของสถาบันการเงิน ที่ทำให้ผู้กู้ต้องรับความเสี่ยงตามลำพัง สถาบันการเงินต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยเงินฝาก ผู้ฝากไม่ต้องแบกรับภาระใด ๆ

สาเหตุที่ไม่ยอมรับดอกเบี้ย เนื่องจากมองว่า “ดอกเบี้ย” เป็นอันตรายต่อสังคมมนุษย์ 4 ประการด้วยกัน¹ คือ

- ประการแรก เป็นการสร้างภาพการทุจริต กดขี่และความเป็นศัตรูในหมู่มนุษย์
- ประการที่สอง เป็นการสร้างชนกลุ่มหนึ่งที่ร่ำรวยแต่เกียจคร้าน ไม่ใช่กำลังกายและสมองไปในทางสร้างสรรค์ แต่มีชีวิตอยู่ด้วยการทุจริตประชาชนส่วนใหญ่ที่อยากจน
- ประการที่สาม เป็นการทำลายศีลธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกัน

¹ อิมามอัลรอซี, แนวความคิดในการพัฒนาตามระบอบอิสลาม

ประการสุดท้าย เป็นการสร้างกลุ่มนายทุนเงินกู้เพียงส่วนน้อยที่ร่ำรวยและมีอำนาจโดยการยึดทรัพย์สินของคนจนซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการทำลายความสงบสุขของมวลมนุษย์

ดังนั้น การดำเนินงานขององค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม จะปฏิบัติตามหลักการสำคัญ ดังนี้

1. **ไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยทุกรูปแบบ** เนื่องจากหลักศาสนาอิสลามหรือหลักซารีอะฮ์ มีข้อห้ามหรือระบอบชัดเจนว่าการทำสัญญาและธุรกรรมทุกชนิดต้องไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งหมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องไม่มีรายได้ ผลตอบแทน หรือผลประโยชน์อื่นใดก็ตามที่เพิ่มขึ้นเพียงเพราะเวลาผ่านไประยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องใช้เงื่อนไขอื่น ๆ แทน เช่น กำหนดส่วนแบ่งผลกำไร (profit sharing) จากกิจการของลูกค้าที่กู้เงิน ไปลงทุน หรือกรณีลูกค้าตั้งใจกู้เงินไปซื้อทรัพย์สิน เจ้าหนี้ก็อาจใช้วิธีซื้อทรัพย์สินนั้นมาก่อน แล้วนำทรัพย์สินนั้นไปขายต่อ หรือคิดค่าเช่ากับลูกค้า ในอัตราที่รวมผลตอบแทนไว้แล้ว ขณะที่องค์กรการเงินทั่วไปตั้งราคาเงินในรูปแบบของดอกเบี้ย

2. **ธุรกิจหรือการลงทุนต้องไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม** ซึ่งตามหลักซารีอะฮ์ได้ระบุประเภทธุรกิจที่สามารถกระทำได้ไว้ ดังนี้

1) การผลิต ยกเว้นบริษัทที่ผลิต ไวน์ เบียร์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ที่ใช้ภาพเปลือยเป็นจุดขาย ยาเสพติดหรือของมอมเมาผิดกฎหมาย สุกรหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุกร การพนันหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการพนัน

2) การค้า ยกเว้นบริษัทที่ค้าปลีกหรือค้าส่งสินค้าที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ สิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ที่ใช้ภาพเปลือย ยาเสพติด สุกร และการพนัน

3) การบริการ ยกเว้นบริษัทที่ประกอบกิจการบ่อนการพนัน คาสีโน สถานบันเทิงที่มีธุรกรรมดอกเบี้ย กิจการที่มีธุรกรรมการให้กู้ยืมและได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย กิจการที่ให้บริการทางเพศ สถานเริงรมย์ที่ให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นหลัก บริษัทประกันบริษัทหลักทรัพย์ สถานบันเทิง เช่น ผับ บาร์ เป็นต้น สโมสรแข่งม้า และบริษัทจัดการลงทุนที่ลงทุนในธุรกิจที่ได้รับหรือให้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย

3. **การทำนิติกรรมหรือสัญญาต้องชัดเจนและยุติธรรม** การทำนิติกรรมหรือสัญญาตามหลักศาสนาอิสลามต้องตกลงยินยอมร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน ภายใต้หลักแห่งความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน การทำนิติกรรมหรือสัญญาที่ชัดเจนและ

ยุติธรรม ควรมืองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญดังต่อไปนี้²

ประการแรก : การเสนอและการตอบรับ

1) ทุกข้อเสนอและคำตอบรับจะต้องแสดงเจตนาของคู่สัญญาอย่างชัดเจน ดังนั้น คู่สัญญาจะต้องเป็นผู้ที่เหมาะสมและมีความสามารถที่จะทำสัญญา

2) มีการเสนอและการตอบรับที่ถูกต้องและเหมาะสม เช่น นาย ก. ขายรถยนต์ ให้แก่นาย ข. ในราคา 500,000 บาท และนาย ข. ตกลงตามข้อเสนอของนาย ก. และราคาที่นาย ก. เสนอด้วย

3) การตอบรับจะต้องทำทันทีหลังจากที่มีการเสนอ หมายความว่า การตอบรับ จะต้องกระทำในสถานที่เดียวกันนั้น (สถานที่และเวลาของการแลกเปลี่ยน) โดยไม่ปล่อยให้ มีช่วงเวลามาขวางกัน โดยไม่จำเป็นระหว่างการเสนอและการตอบรับ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าฝ่าย หนึ่งไม่อยู่ในสถานที่และเวลาของการทำสัญญา สัญญาก็สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อฝ่ายหนึ่ง ได้รับความประสงค์ของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะโดยจดหมาย ตัวแทน โทรศัพท์หรือการติดต่อสื่อสารอย่าง อื่น เช่น โทรสาร หรืออีเมล³ เป็นต้น

ประการที่สอง : สิ่งที่ทำมาทำสัญญา หมายถึง สิ่งที่เป็นที่มาของสัญญา มี 7 รูปแบบ ด้วยกัน คือ

1) สัญญาที่ให้กรรมสิทธิ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 สัญญาที่ให้สิทธิ์โดยการแลกเปลี่ยนร่วมกัน เช่น การซื้อและขาย การเช่า เป็นต้น

1.2 สัญญาที่ให้สิทธิ์โดยไม่คิดสิ่งใดตอบแทน เช่น ของขวัญ การบริจาค และการอุทิศทรัพย์สินให้เป็นสาธารณประโยชน์

2) สัญญาที่ปล่อยกรรมสิทธิ์ เช่น การให้สิทธิ์ในการนำเงินที่ยืมไปใช้

3) สัญญาที่ให้อนุญาต เช่น การแต่งตั้งตัวแทน การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่

4) สัญญาที่มีข้อจำกัด เช่น ข้อกำหนดที่ใช้กับผู้ล้มละลาย และการเพิกถอนการ แต่งตั้ง

5) สัญญาเป็นเอกสารที่ให้ความเชื่อมั่น เช่น การจำนอง การจำนำ

6) สัญญาการมีส่วนร่วมกัน เช่น สัญญามุฆารอกะฮ์ และสัญญามุฎอรอบะฮ์

7) สัญญาดูแลรักษา เช่น สัญญาวาเคาะฮ์

² ข้อสงสัยในการทำสัญญาตามหลักการอิสลาม อ.บรรจง บินกาซัน <http://www.oknation.net/blog/okislam/2007/10/05/entry-10> 5 ตุลาคม 2550

³ หนังสือ "อัลฟิกฮ์ อัลอิสลามี อะอฺดิละตุฮา" เล่ม 4 หน้า 106-111 ดร.วะฮะบะฮ์ อัชชูษัยลี

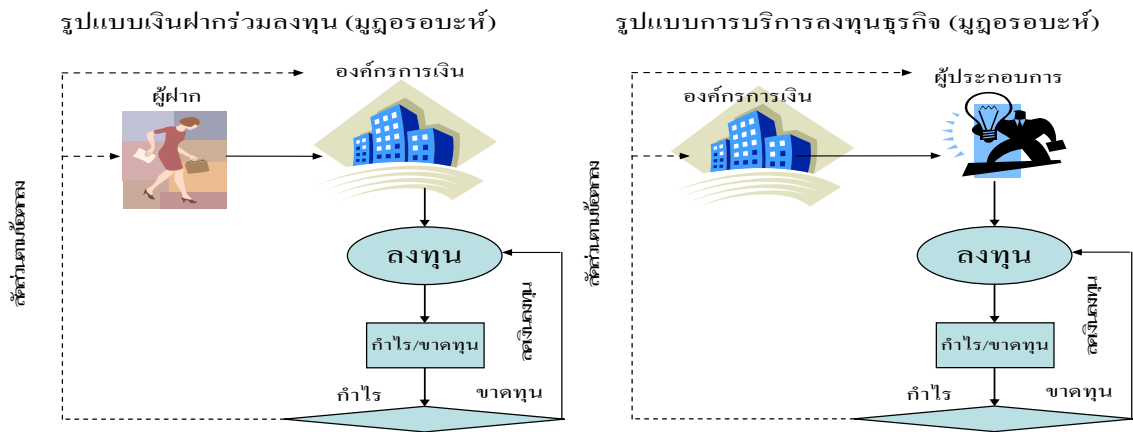
ทั้งนี้ สิ่งที่จะนำมาทำสัญญาจะต้องไม่ขัดกับเจตนารมณ์ของสัญญาเองและจะต้องเป็นไปตามหลักศาสนา เช่น ไม่ใช่ชากสัตว์ สิ่งมีนเมา หรือสุกร เป็นต้น และจะต้องมีอยู่ในตอนที่ทำสัญญา อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์อิสลามทั้งหมดก็เห็นพ้องต้องกันว่าเงื่อนไขไม่ใช่เงื่อนไขเบ็ดเสร็จสำหรับทุกสัญญา นอกจากนี้ สิ่งที่จะนำมาทำสัญญาจะต้องเป็นที่รู้ของทั้งสองฝ่าย และจะต้องส่งมอบแก่คู่สัญญาตามเวลาที่กำหนดไว้ รวมทั้งสิ่งที่จะนำมาทำสัญญาจะต้องไม่มีความเสี่ยงใด ๆ และฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะส่งมอบสิ่งที่ทำสัญญาในเวลาที่กำหนดได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะสำคัญหรือไม่ก็ตาม

ประการที่สาม: คู่สัญญาจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความสามารถที่จะเข้าร่วมสัญญาได้ หมายความว่า ทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบในสัญญาได้ กล่าวคือ มีสติสมประกอบ เป็นผู้ใหญ่และรู้จักใช้สติปัญญา นอกจากนี้ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องไม่ถูกห้ามจากการซื้อขายแลกเปลี่ยน และไม่ถูกบังคับโดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้ทำสัญญาดังกล่าว

การเสนอและการตอบรับ	สิ่งที่จะนำมาทำสัญญา	คู่สัญญา
<ul style="list-style-type: none"> ➢ ต้องแสดงเจตนาของคู่สัญญาอย่างชัดเจน ➢ ถูกต้องและเหมาะสม ➢ การตอบรับทำทันทีหลังจากที่มีการเสนอ 	<p>★ ต้องไม่ขัดกับเจตนารมณ์และหลักศาสนา</p> <p>ประเภทของสัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> สัญญาให้กรรมสิทธิ์ สัญญาปล่อยกรรมสิทธิ์ สัญญาที่ให้อุญาค สัญญาที่มีข้อจำกัด สัญญาเป็นเอกสารที่ให้ความเชื่อมั่น สัญญาการมีส่วนร่วม สัญญาดูแลรักษา 	<p>★ จะต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสม</p> <p>และมีความสามารถที่จะเข้าร่วมสัญญาได้</p>

4. การลงทุนตั้งอยู่บนพื้นฐานการแบ่งปันผลกำไร/ขาดทุนร่วมกัน ด้วยหลักคิดดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝาก องค์กรการเงิน ผู้กู้หรือผู้ประกอบการ เป็นไปในลักษณะของหุ้นส่วนเพื่อการร่วมลงทุนมากกว่าฐานะของการเป็นลูกหนี้-เจ้าหนี้ โดยผู้เป็นหุ้นส่วนจะใช้เงินทุนร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดผลกำไร และมีมุมมองเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินในทิศทางเดียวกันมากกว่าการเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ในระบบการเงินปกติ

ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม

สำหรับนิยามศัพท์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับองค์กรทางการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม มีดังนี้

องค์กรการเงินอิสลาม หมายถึง สหกรณ์ สถาบันการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ ที่ทำธุรกรรมภายใต้หลักศาสนาอิสลาม

เงินฝากรักษาททรัพย์ (วาดีอะห์) หมายถึง การฝากเงินเพื่อให้องค์กรการเงินดูแลรักษาเงินฝาก ซึ่งจะฝากหรือถอนเมื่อไหร่ก็ได้ สำหรับเงินตอบแทนจะไม่กำหนดไว้แน่นอนขึ้นอยู่กับผลประกอบการและดุลยพินิจขององค์กรการเงิน ทั้งนี้ อาจอยู่ในรูปของเงินหรือของขวัญหรือผลประโยชน์อื่นใดก็ได้

เงินฝากเพื่อการลงทุน (มูฎอโรบะห์: Mudarabah) เป็นการรับฝากเงินตามหลักการแบ่งผลกำไรจากการลงทุน โดยมีกำหนดระยะเวลาการรับฝาก ผู้ฝากจะถอนเงินก่อนครบกำหนดไม่ได้ (ถ้าถอนก่อนกำหนดอาจไม่ได้รับส่วนแบ่งกำไรหรือได้รับโดยหักส่วนลดตามระยะเวลา)

การซื้อขายสินค้าและบริการ (มูรอบะหะห์: Murabaha) คือ การทำธุรกิจซื้อสินค้าหรือบริการเพื่อขายให้กับสมาชิกหรือลูกค้าตามต้องการ โดยการคิดกำไรในอัตราที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ

บริการร่วมลงทุนธุรกิจ (มุซารอกะห์: Musharaka) เป็นการร่วมลงทุนที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีงบประมาณอยู่แล้ว โดยลงทุนเงินร่วมกันระหว่างองค์กรการเงินกับลูกค้าในฐานะหุ้นส่วน โดยตกลงอัตราส่วนแบ่งกำไรไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามอัตราส่วนการลงทุนได้ ในกรณีขาดทุนทุกฝ่ายรับภาระตามสัดส่วนการลงทุน หรือไม่เกินเงินฝากที่ฝากไว้เพื่อการลงทุน

บริการลงทุนธุรกิจ (มูฎอโรบะห์: Mudarabah) คือ ฝ่ายหนึ่งมีงบประมาณแต่อีกฝ่ายไม่มี โดยองค์กรการเงินจะเป็นผู้ลงทุนด้านการเงินเองทั้งหมด โดยให้ลูกค้าหรือเจ้าของโครงการเป็น

ผู้บริหารจัดการ โดยแบ่งกำไรตามอัตราส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ หรือองค์กรการเงินลงทุนเองในธุรกิจ ที่พิจารณาแล้วว่ามีศักยภาพเพียงพอ

การบริจาคชะกาด หมายถึง การบริจาคทานให้แก่คนที่เหมาะสม ตามที่ศาสนากำหนด เช่น คนอนาถา เด็กกำพร้า คนขัดสน และผู้เผยแพร่ศาสนา เป็นต้น การบริจาคชะกาด เป็นข้อบังคับ ที่ต้องปฏิบัติ สำหรับมุสลิม หรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องสละทรัพย์ของตน เพื่อแบ่งปันให้แก่ผู้อื่น เป็นการกล่อมเกล่าจิตใจให้เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ประเภทและรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม

2.1 สหกรณ์ เป็นองค์กรการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐ ต้องจดทะเบียนเป็น นิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสำนักงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์จังหวัด (สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁴) คอยดูแลและให้ความช่วยเหลือด้านความรู้และเทคโนโลยี ต่าง ๆ เช่น ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารและการจัดการ จัดหาโปรแกรมระบบงานด้านบัญชี ของสหกรณ์ ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของงบการเงินประจำปี เป็นต้น

สหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจภายใต้หลักศาสนาอิสลามในภาคใต้มีทั้งสิ้น 22 แห่ง เป็น ประเภทสหกรณ์บริการ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็น 3 ใน 7⁴ ประเภทธุรกิจ ที่สามารถจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ได้ ณ สิ้นปี 2551 ปริมาณธุรกรรมของสหกรณ์⁴ไม่สูงมาก เมื่อเทียบกับองค์กรการเงินทั่วไป โดยมีทุนเรือนหุ้นและเงินฝากรวมกันทั้งสิ้น 1,718.9 ล้านบาท ขณะที่มีการลงทุนและสินเชื่อรวมเพียง 686.7 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ของทุนเรือนหุ้นและเงินฝากรวม ทั้งนี้ ยังพบว่า สหกรณ์บางแห่งเกิดขึ้น เนื่องจากปัญหาการทำนิติ กรรมของกลุ่มออมทรัพย์ที่ให้บริการการลงทุน หรือมูออรออะห์ โดยเฉพาะการซื้อขายที่ดิน ซึ่งไม่

⁴ กฎกระทรวง กำหนดประเภทสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน พ.ศ.2548 กำหนดไว้ 7 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. สหกรณ์การเกษตร 2. สหกรณ์ประมง 3. สหกรณ์นิคม 4. สหกรณ์ร้านค้า 5. สหกรณ์บริการ 6. สหกรณ์ออมทรัพย์ 7. สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน

สามารถทำนิติกรรมภายใต้กลุ่มๆ ได้ จึงจำเป็นต้องจดทะเบียนสหกรณ์บริการขึ้น เพื่อรองรับการทำนิติกรรมการซื้อขายที่ดินดังกล่าว

ปริมาณธุรกรรมด้านเงินฝากและสินเชื่อของสหกรณ์ในภาคใต้ที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม
ณ 31 ธันวาคม 2551

สหกรณ์	ปีที่จัดตั้ง	จำนวนสมาชิก	ทุนเรือนหุ้น+เงินฝาก (ล้านบาท)	สินเชื่อ (ล้านบาท)
1.บริการอัล-ฟัจญ์ จำกัด จ.ตรัง	2551	44	0.1	0.0
2.บริการอัล-อามาน จำกัด จ.สงขลา	2537	130	16.4	4.6
3.กองทุนสวนขางบ้านดอนขี้เหล็ก สงขลา	2538	264	12.9	4.7
4.ออมทรัพย์อัลศ็อดดีก จำกัด จ.สงขลา	2538	5,131	238.1	159.4
5.อิบนูเอาฟ จำกัด จ.สตูล	2536	20,654	471.0	9.0
6.อุซัยนี จำกัด จ.ภูเก็ต	2543	163	4.0	4.0
7.อัลอามานะห์ จำกัด จ.ภูเก็ต	2550	150	16.1	14.0
8.ออมทรัพย์อัลสลามียะฮ์ จำกัด จ.ภูเก็ต	2536	1,460	46.7	45.0
9.ออมทรัพย์อัลอามีน จำกัด จ.นครศรีฯ	2548	386	2.0	0.2
10.ออมทรัพย์ยะกอพะฮะฮ์สลาม จำกัด จ.กระบี่	2538	4,553	133.3	115.8
11.ออมทรัพย์ตันมียะห์ จำกัด จ.กระบี่	2547	1,104	50.7	45.0
12.บีนา จำกัด จ.ปัตตานี	2543	17,600	45.3	29.2
13.ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด จ.ปัตตานี	2535	38,894*	426.8	250.4
14.การเกษตรมาฆอ จ.ปัตตานี	2520	2,087	25.6	3.3
15.สตรียะรัง จ.ปัตตานี	2541	913	0.6	0.3
16.สตรีมาฆอ จ.ปัตตานี	2541	1,027	0.3	0.2
17.ออมทรัพย์อัลสลามปัตตานี	2530	28,542	226.8	NA
18.ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะห์ริง จ.ปัตตานี	2544	763	0.7	-
19.สตรีทุ่งยางแดง จ.ปัตตานี	2543	1,181	0.4	-
20.ซอฮาบะห์ จำกัด จ.ยะลา	2547	559	1.0	1.6
21.เลหสถานบ้านมั่นคงคารูลอามานราวิวาส จ.นราธิวาส	2551	40	0.1	0.0
22.อิสลามพัทลุง จำกัด จ.พัทลุง	2551	62	0.0	0.0

ที่มา: สำนักงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์จังหวัดในภาคใต้ *อ้างอิงจาก <http://www.ibnuaffan.com/index1.php>

สำหรับรูปแบบการบริการทางการเงินแก่สมาชิก มีดังนี้

1. การรับฝากเงิน โดยทั่ว ๆ ไปสหกรณ์จะรับฝากเงินจากสมาชิกใน 4 ลักษณะ คือ

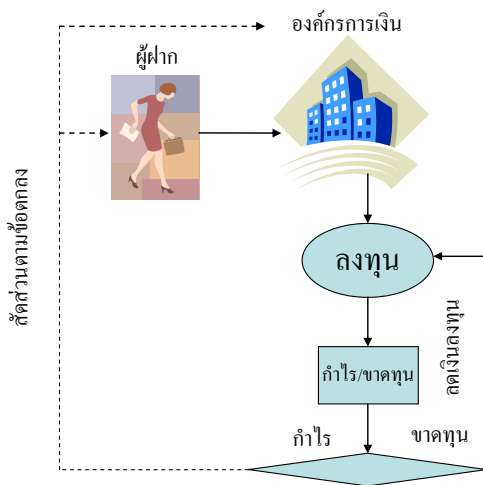
1.1 เงินหุ้นสมาชิก ประชาชนที่สนใจต้องสมัครเป็นสมาชิกกับสหกรณ์ โดยสหกรณ์แต่ละแห่งจะกำหนดจำนวนหุ้นขั้นต่ำเพื่อชำระทุนเรือนหุ้นเป็นรายเดือน และต้องชำระค่าหุ้นเป็นเงินสด อาทิ กำหนดขั้นต่ำ 10 หุ้น ๆ ละ 10 บาท รวมทั้งอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า หากสมาชิกไม่สามารถชำระค่าหุ้นและของคส่งหุ้นชั่วคราว ส่วนใหญ่ต้องได้รับความเห็นชอบจาก

คณะกรรมการหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ ส่วนหุ้นที่ชำระแล้วจะได้รับเงินปันผลจากกำไรที่เกิดขึ้นตามอัตราที่ได้กำหนดและผ่านการอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ นอกจากนี้หุ้นที่ชำระแล้วยังสามารถใช้อ้างอิงสำคัญในการขอใช้บริการสินเชื่อต่าง ๆ รวมถึงสามารถใช้เป็นหลักประกันค้ำประกันสินเชื่อได้เต็มมูลค่าหุ้น

1.2 รับฝากเพื่อการรักษาทรัพย์สิน (Safe Custody) หรือเงินฝากวาดีอะห์ (Wadiah) เป็นบัญชีเงินฝากที่สามารถฝาก-ถอน ได้ตามกฎหมายเช่นสถาบันการเงินโดยทั่วไป แต่ปราศจากระบบดอกเบี้ยตามหลักการอิสลาม วัตถุประสงค์การฝากเพื่อการรักษาทรัพย์สินให้ปลอดภัย และผู้ฝากยินยอมให้นำเงินดังกล่าวไปลงทุนได้ ส่วนผลตอบแทนที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นของสหกรณ์ (โดยทั่วไปสหกรณ์ที่ได้ดำเนินการมาแล้วในประเทศต่าง ๆ จะจ่ายผลตอบแทนให้เป็นของขวัญ แต่ไม่ได้เป็นเงินปันผลที่สหกรณ์ต้องจ่าย) สหกรณ์จะรับประกันเงินฝากทั้งหมดและคืนเงินเต็มจำนวนเมื่อลูกค้าทวงถาม

1.3 รับฝากเพื่อนำเงินไปลงทุน (Investment) หรือเงินฝากมูฎอโรบะฮ์ (Mudarabah)

รูปแบบเงินฝากร่วมลงทุน (มูฎอโรบะฮ์)

เป็นการรับฝากเงิน ภายใต้ข้อตกลงแบ่งปันผลกำไรร่วมกัน เงินฝากประเภทนี้สามารถถอนได้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาการฝาก โดยสหกรณ์จะรับฝากเงินจากผู้ฝากเพื่อนำเงินไปประกอบการค้าหรือลงทุน โดยแบ่งผลตอบแทนจากกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ในอัตราส่วนที่ได้ตกลงกันตอนฝากเงิน หรือในกรณีขาดทุนผู้ฝากเงินรับภาระในส่วนเงินลงทุนเท่านั้น สหกรณ์จะรับภาระการบริหารจัดการทั้งหมดและไม่สามารถจะไปหักจากเงินฝากของลูกค้าได้ ซึ่งมีบัญชีสำหรับการลงทุนทั่วไปของสหกรณ์ หรืออาจมีบัญชีเพื่อการลงทุนเฉพาะโครงการใดโครงการหนึ่งก็ได้

1.4 เงินฝากประเภทอื่น ๆ เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่สหกรณ์คิดขึ้นเพื่อให้บริการกับสมาชิกและถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ได้แก่ **รับฝากเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์** เป็นเงินฝากอีกประเภทหนึ่งที่สหกรณ์ตามหลักศาสนาอิสลามตั้งขึ้น เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกที่มีเจตนาจะไปประกอบพิธีฮัจญ์สะสมเงินเพื่อเดินทางในระบบที่ปลอดภัยจากดอกเบี้ย โดยใช้วิธีเดียวกับการฝากเพื่อนำเงินไปลงทุน จะเลือกลงทุนเฉพาะกิจการที่มั่นคง คุณภาพสูง และอัตราผลตอบแทนที่คุ้มค่า มีการกำหนดวงเงินขั้นต่ำ ที่ผู้ฝากจะต้องฝากสะสมเป็นรายเดือนจนครบยอดที่จะไปประกอบฮัจญ์ได้

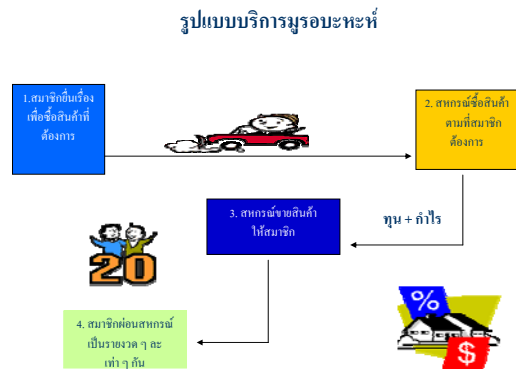
เงินฝากسلامัต สหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคใต้บางแห่งเริ่มให้บริการ ปัจจุบันเงินฝากประเภทนี้ยังไม่แพร่หลาย

2. การให้บริการสินเชื่อและการลงทุน

การให้สินเชื่อของสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจภายใต้หลักศาสนาอิสลาม นอกจากจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ โอกาสของธุรกิจ ความสามารถในการชำระหนี้คืนของลูกค้านี้ ผลตอบแทนที่สหกรณ์ฯ จะได้รับจากการให้สินเชื่อ และปัจจัยอื่น ๆ เช่นเดียวกับบอค์การการเงินโดยทั่วไปแล้ว สหกรณ์ฯ จะต้องพิจารณาถึงประโยชน์ของการให้สินเชื่อที่จะเกิดแก่ผู้กู้และสังคมโดยรวมด้วย ไม่เป็นการให้กู้ยืมเพื่อสนองความต้องการอุปโภคบริโภคที่ฟุ่มเฟือย ไม่เป็นกิจการที่ต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น กิจการที่เกี่ยวข้องกับสุรา สถานบันเทิง การพนัน เป็นต้น รูปแบบการให้สินเชื่อและการลงทุนโดยทั่วไป คือ

2.1 สินเชื่อซื้อขายสินค้าและบริการ

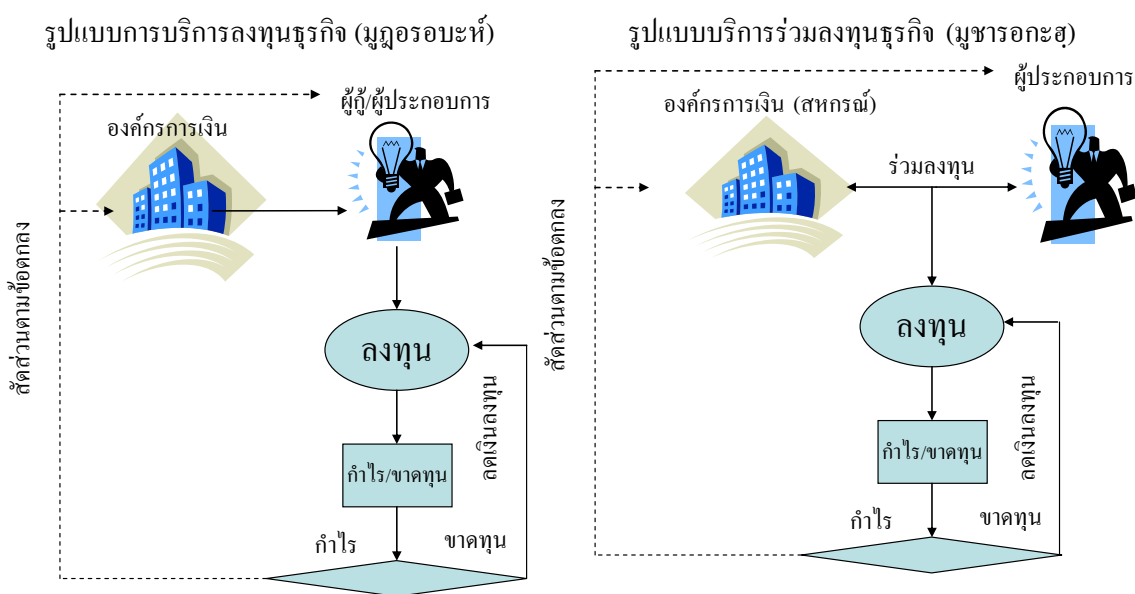
บริการ หรือสินเชื่อรูปแบบนี้ คือ การทำธุรกิจซื้อขายสินค้าหรือบริการเพื่อขายให้กับสมาชิกหรือลูกค้าตามต้องการ โดยการคิดกำไรในอัตราที่ทั้งสองฝ่ายพอใจ และจะต้องรับรู้ร่วมกันทั้งราคาต้นทุนและอัตรากำไรที่คิดจากสินค้าหรือบริการนั้น ๆ วิธีการชำระจะตกลงระหว่างกันเกี่ยวกับลักษณะการชำระซึ่งอาจจะเป็นการจ่ายเงินสด

เงินผลัด หรือการผ่อนชำระก็ได้ โดยจะต้องตกลงเลือกในราคาและเงื่อนไขเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงราคาหลังจากตกลงกันแล้วไม่สามารถกระทำได้ แม้ว่าลูกค้าจะผ่อนชำระไม่ทันตามกำหนดเวลาสัญญาหรือลูกค้าจะขอลดราคา เพราะชำระให้หมดก่อนเวลาในสัญญาก็ตาม ทั้งสองฝ่ายจะต้องยึดราคาเดียวกันที่ได้ตกลงไว้แล้วเท่านั้น อาทิ สมาชิกต้องการซื้ออาคารพร้อมที่ดินเป็นเงิน 500,000 บาท สหกรณ์เสนอขายโดยคิดกำไรร้อยละ 10 ปี เป็นระยะเวลา 100 งวด (เดือน) ชำระต่องวด 7,100 บาท ทั้งหมด 100 งวด รวมราคาขายทั้งสิ้น 710,000 บาท ซึ่งเป็นการคิดกำไรแบบลดเงินต้นลดดอกเบี้ย (Effective Rate) ทุกครั้งที่สมาชิกผ่อนชำระค่างวด ขณะที่ถ้าเป็นการซื้อสินค้าประเภทอื่น ๆ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ ส่วนใหญ่มีการคิดกำไรจากการซื้อขายในลักษณะคงที่ (Flat Rate) คือ การคิดอัตราดอกเบี้ยจากยอดเงินต้นครั้งแรกคิดไปจนครบอายุสัญญา วิธีการคิดทั้ง 2 แบบ หากสมาชิกพอใจ ทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถตกลงทำสัญญาซื้อขายตามรายละเอียดดังกล่าว ข้อดีของสินเชื่อประเภทนี้ ส่งผลให้ลูกค้าทุกรายไม่มีโอกาสใช้เงินที่ผิดวัตถุประสงค์การกู้ยืม

2.2 การร่วมลงทุน สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ⁵ คือ

➤ ร่วมลงทุนธุรกิจ หรือแบบมุซารอกะห์ (Musharaka) เป็นการร่วมลงทุนที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีงบประมาณอยู่แล้ว โดยสหกรณ์ลงทุนเงินร่วมกับลูกค้าในฐานะหุ้นส่วน โดยตกลงอัตราส่วนแบ่งกำไรไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามอัตราส่วนการลงทุนได้ในกรณีขาดทุนทุกฝ่ายรับภาระตามสัดส่วนการลงทุน หรือไม่เกินเงินฝากที่ฝากไว้เพื่อการลงทุน สำหรับธุรกิจที่สหกรณ์เข้าร่วมลงทุน ได้แก่ สวนยาง ปิ๊มน้ำมัน ศูนย์ยา ร้านจำหน่ายเครื่องเขียน โรงงานน้ำมัน ปาล์มดิบ เป็นต้น

➤ ลงทุนธุรกิจ หรือแบบมูฎอรอบะห์ (Mudarabah) มีลักษณะที่สำคัญ คือ ฝ่ายหนึ่งมีงบประมาณแต่อีกฝ่ายไม่มี โดยสหกรณ์จะเป็นผู้ลงทุนด้านการเงินเองทั้งหมด ให้ลูกค้าหรือเจ้าของโครงการเป็นผู้บริหารจัดการ โดยแบ่งกำไรตามอัตราส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ หรือลงทุนในธุรกิจที่มีศักยภาพ การลงทุนในลักษณะนี้ เช่น การลงทุนในโครงการหมู่บ้านมุสลิมที่จังหวัดปัตตานี โครงการรีสอร์ทมุสลิม ที่จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

ทั้งนี้ วิธีการวิเคราะห์ธุรกิจที่จะลงทุน ส่วนใหญ่พิจารณาจากศักยภาพของธุรกิจและความพร้อมของพื้นที่ หรือเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของสมาชิก โดยคำนึงถึงความเสี่ยงในการลงทุนด้วยทุกครั้ง อาทิ สหกรณ์ในจังหวัดกระบี่ ภูเก็ต เป็นการลงทุนในธุรกิจที่ดิน โรงแรม โรงงานน้ำมันปาล์ม สหกรณ์ในจังหวัดสตูล ลงทุนในโรงงานไม้แปรรูป เติ้นท์รถมือสอง ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น

⁵ ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์อิสลาม, ศูนย์ข่าวอิสรา ใต้ข่าวภาคใต้ (<http://www.isranews.org>)

นอกจากนี้ สหกรณ์ยังมีบริการเงินยืมแก่สมาชิก เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงิน โดยคิดค่าธรรมเนียมหรือไม่ก็ได้ ขึ้นกับระเบียบข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์ บริการเงินยืมโดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

★ เงินยืมสามัญ เป็นบริการเงินยืมที่ให้กับสมาชิก โดยมีเงื่อนไขเป็นระยะเวลาที่เป็นสมาชิก จำนวนเท่าของหุ้น เช่น ต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 6 เดือน กู้ได้ไม่เกิน 5 เท่าของจำนวนหุ้นที่มี และต้องชำระค่าหุ้นติดต่อกันทุกเดือน เป็นต้น

★ เงินยืมพิเศษ ส่วนใหญ่แบ่งช่วงจำนวนเงินที่ยืม และมีการระบุค่าธรรมเนียมในการบริการของแต่ละช่วงจำนวนเงิน

★ เงินยืมฉุกเฉิน ส่วนใหญ่มีเงื่อนไขโดยกำหนดเป็นระยะเวลาที่เป็นสมาชิก อาทิ สมาชิกสหกรณ์มาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน ให้กู้ได้ไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว และให้ยืมในกรณีการรักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตรสมาชิก โดยสหกรณ์คิดค่าธรรมเนียมในการบริการ

3. สวัสดิการแก่สมาชิกและสังคม

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สหกรณ์ที่ดำเนินธุรกรรมภายใต้หลักศาสนาอิสลามเองก็ต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนั้น จึงมีสวัสดิการเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกหลัก ๆ 3 ด้าน คือ ช่วยเหลือค่าคลอดบุตร ค่ารักษาพยาบาล เงินทดแทนกรณีเสียชีวิต และอาจมีสวัสดิการอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์

นอกจากสวัสดิการที่ให้แก่สมาชิกแล้ว สหกรณ์ยังมีสวัสดิการเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนด้วย เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่โรงเรียน ซ่อมแซมถนน สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีกองทุนชะกาด อีกร้อยละ 2.5 ซึ่งคำนวณจากฐานกำไรสุทธิประจำปีที่ได้จากการทำธุรกรรมของสหกรณ์ หรือเงินหุ้นและเงินฝากคงเหลือ ณ สิ้นปี ตามบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามที่กำหนดให้บุคคลและนิติบุคคลมุสลิมที่มีทรัพย์สินถึงพิกัดอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ ในวันครบรอบปีจันทร์คดียะต้องจ่ายทรัพย์สินนี้ออกไปจำนวนหนึ่งในอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ เพื่อประโยชน์ต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้สหกรณ์อิสลามจะมีการให้บริการสินเชื่อ และบริการลงทุนดังกล่าวข้างต้น แต่สมาชิกยังใช้บริการเหล่านี้น้อย ส่งผลให้สหกรณ์มีเงินสดคงเหลือจำนวนมาก สำหรับวิธีการบริหารสภาพคล่องส่วนเกินดังกล่าว สหกรณ์ส่วนใหญ่ฝากเงินกับธนาคารอิสลาม

แห่งประเทศไทย หรือธนาคารเฉพาะกิจของรัฐที่ให้บริการภายใต้หลักศาสนาอิสลาม เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน

ธุรกรรมทางการเงินของสหกรณ์ฯ

ประเภท	รายละเอียด/เงื่อนไข
บริการ/เงินฝาก <ul style="list-style-type: none"> • ทุนเรือนหุ้น (ค่าหุ้น) • วาดิอะห์ • มุฏอรอบะห์ • เงินฝากเพื่ออัญญ์ • เงินฝากสละมัด 	<ul style="list-style-type: none"> • รับสมัครสมาชิก โดยระบุจำนวนหุ้นที่จะซื้อและจำนวนหุ้นสูงสุดที่ให้สมาชิกถือได้ (ตามข้อบังคับสหกรณ์) รวมทั้งอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า เช่น กำหนดให้ซื้อ 30 – 50 หุ้น ๆ ละ 10 บาทหรือต้องสะสมหุ้นต่อไปทุกเดือนอย่างน้อย 10 หุ้น ๆ ละ 10 บาท และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 20 ของหุ้นที่ชำระแล้ว ตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 • เช่นเดียวกับเงินฝากเพื่อเรียก โดยมีการกำหนดวงเงินขั้นต่ำในการเปิดบัญชี เช่น กรณีเป็นสมาชิก ต้องเปิดบัญชีขั้นต่ำ 100 บาท สหกรณ์อื่น ต้องเปิดบัญชีขั้นต่ำ 1,000 บาท เป็นต้น เงินฝากประเภทนี้สามารถฝากหรือถอนเมื่อไหร่ก็ได้ ส่วนใหญ่ไม่มีการให้ค่าตอบแทน • มีลักษณะเช่นเดียวกับเงินฝากประจำขององค์กรการเงินทั่วไป โดยมีการระบุอัตราผลตอบแทนและระยะเวลาที่ผู้ฝากจะได้รับจากการลงทุน รวมทั้งมีการกำหนดวงเงินขั้นต่ำในการเปิดบัญชี เช่น สมาชิก ฝากขั้นต่ำ 1,000 บาท ระยะเวลา 3, 6, 9 หรือ 12 เดือน หรือ ฝากขั้นต่ำ 500,000 บาท ระยะเวลาต้องไม่น้อยกว่า 12 เดือน เป็นต้น โดยมีอัตราการคิดผลตอบแทนระหว่างผู้ฝากกับ สหกรณ์ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> 3 เดือน อัตราส่วนแบ่งกำไร 30 : 70 6 " " 45 : 55 9 " " 55 : 45 12 " " 60 : 40 การจัดสรรผลตอบแทนส่วนใหญ่จะทำทุก ๆ 3 เดือน • ให้สมาชิกฝากออมทรัพย์เพื่อปฏิบัติศาสนากิจ • ให้สมาชิกฝากเงินโดยกำหนดวงเงินที่จะฝากในแต่ละปี เช่น ฝากปีที่ 1 500,000 บาท ปีที่ 2 100,000 บาท ส่วนปีที่ 3 ฝากเท่าไรก็ได้ โดยคิดเป็นหน่วย 1 หน่วย @ 10,000 (ขั้นต่ำ 1 หน่วย) จ่ายเงินปันผลทุกเดือน
บริการสินเชื่อ/เงินยืม <ul style="list-style-type: none"> • เงินยืมสามัญ • เงินยืมพิเศษ • เงินยืมฉุกเฉิน 	<p>เป็นบริการที่ให้กับสมาชิก โดยมีเงื่อนไข ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> •สามัญ กู้ได้ไม่เกิน 10 เท่าของค่าหุ้น, ไม่เกิน 50,000 บาท ชำระคืนภายใน 4 ปี •พิเศษ กู้ยืมได้ประมาณ 50,000-100,000 บาท ชำระคืนภายใน 8-15 ปี และต้องมีหลักประกัน •ฉุกเฉิน กู้ได้ไม่เกินค่าหุ้น (ค่ารักษาพยาบาล, ค่าเล่าเรียนบุตร) หรือกำหนดเป็นสัดส่วนของทุนเรือนหุ้น เช่น ร้อยละ 50-80 ของทุนเรือนหุ้น แต่ไม่เกิน 20,000 บาท และต้องชำระคืนภายใน 6 เดือน เป็นต้น
บริการด้านธุรกิจ <ul style="list-style-type: none"> • เพื่อซื้อขายสินค้า (มูรอปะหะห์) • เพื่อการลงทุน -ร่วมลงทุน (มุขารอกะฮ์) 	<p>เป็นการนำเงินฝากไปลงทุนเพื่อหาผลตอบแทน</p> <ul style="list-style-type: none"> • บริการซื้อขายสินค้าตามความต้องการของสมาชิก เช่น สมาชิกต้องการซื้อยานพาหนะ สหกรณ์มีหน้าที่จัดซื้อ แล้วให้สมาชิกผ่อนชำระภายใน 60 งวด (5 ปี) หรือกรณีซื้อที่ดิน, สิ่งปลูกสร้าง ให้ผ่อนชำระภายใน 120 งวด (10 ปี) โดยสหกรณ์บวกกำไรจากการขายประมาณ ร้อยละ 15 ของราคาทุน • มีการกำหนดอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน -ลงทุนร่วมกับสมาชิก เช่น สวนยาง ปืมน้ำมัน ศูนย์ยา ร้านจำหน่ายเครื่องเขียน โรงงานน้ำมัน ปาล์มดิบ

ประเภท	รายละเอียด/เงื่อนไข
-ลงทุนทั้งหมด (มูฎอรอบะห์)	-ลงทุนเองทั้งหมด เช่น การลงทุนในโครงการหมู่บ้านมุสลิมที่จังหวัดปัตตานี โครงการรีสอร์ทมุสลิม ที่จังหวัดภูเก็ต
สวัสดิการแก่สมาชิก	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าคลอดบุตร เช่น คนละ 300 - 500 บาท • ค่ารักษาพยาบาล เช่น ครั้งละ 100 – 130 บาท ไม่เกิน 5 ครั้ง ต่อปี • ส่งเสริมการศึกษาของสมาชิกและทายาท ทุนละ 500-1,000 บาท เป็นต้น • เงินทดแทนกรณีสมาชิกถึงแก่กรรม รายละ 1,000 บาท เป็นต้น
สวัสดิการผู้สังคม	<ul style="list-style-type: none"> • ให้บริการด้านวิชาการและกิจกรรมสังคม • บริการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา • กองทุนชะกาต

2.2 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ให้คนในชุมชนรวมตัวกัน โดยใช้รูปแบบการจัดการทั่วไปเป็นทางการ มีเจ้าหน้าที่พัฒนากรอำเภอ เป็นที่ปรึกษา ดูแล และให้คำแนะนำ เพื่อให้ชุมชนต่าง ๆ ได้มีแหล่งเงินทุนท้องถิ่น และสามารถจัดสรรผลกำไรบางส่วนสร้างสาธารณูปโภคและสวัสดิการต่าง ๆ ให้ชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง

สำหรับลักษณะการดำเนินงาน เป็นการจัดตั้งจากการรวมตัวของสมาชิกโดยสมัครใจ สมาชิกจะเลือกตั้งประธานกรรมการและกรรมการกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการ เน้นการรับฝากเงินและการให้สินเชื่อ

รูปแบบการบริการทางการเงินแก่สมาชิก มีดังนี้

1. การรับฝากเงิน โดยทั่ว ๆ ไปจะรับฝากเงินจากสมาชิกใน 3 ลักษณะ คือ

1.1 เงินหุ้นสมาชิก ประชาชนที่สนใจต้องสมัครเป็นสมาชิก เพื่อซื้อหุ้นขั้นต่ำตามข้อบังคับของกลุ่มฯ รวมทั้งอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า หากสมาชิกไม่สามารถชำระค่าหุ้นได้ภายในเวลาที่กำหนด จะขาดจากการเป็นสมาชิก ทั้งนี้ บางแห่งอาจมีการผ่อนปรนบ้างตามความจำเป็น นอกจากนี้หุ้นที่ชำระแล้วยังสามารถใช้อ้างอิงสำคัญในการขอใช้บริการสินเชื่อต่าง ๆ รวมถึงสามารถใช้เป็นหลักประกันกู้ยืมสินเชื่อได้เต็มมูลค่าหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์ฯ

1.2 รับฝากเพื่อการรักษาทรัพย์ (Safe Custody) หรือเงินฝากวาดีอะห์ (Wadiyah) เป็นอีกรูปแบบการให้บริการบัญชีเงินฝากที่กลุ่มออมทรัพย์ส่วนใหญ่ให้บริการกับสมาชิก โดยมีวิธีการรับฝากเช่นเดียวกับสหกรณ์

1.3 รับฝากเพื่อนำเงินไปลงทุน (Investment) หรือเงินฝากมูฎอรอบะฮ์ (Mudarabah) มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ให้บริการเงินฝากประเภทนี้ โดยถ้าเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่มีขนาดเล็กหรือเพิ่งเริ่มจัดตั้ง จะยังไม่ให้บริการเงินฝากประเภทนี้ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ช่วยเหลือสมาชิกในยามฉุกเฉินเท่านั้น ประกอบกับคณะกรรมการกลุ่มยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะลงทุนในโครงการต่าง ๆ แต่ถ้าเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งกลุ่มมาเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร เริ่มมองเห็นช่องทางหรือโอกาสในการลงทุน เพื่อให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น การบริการรับฝากเงินเพื่อการลงทุนจึงเกิดขึ้น ส่วนวิธีการและรูปแบบมีลักษณะเช่นเดียวกับสหกรณ์

2. การให้บริการสินเชื่อและการลงทุน รูปแบบการให้สินเชื่อและการลงทุน โดยทั่วไปมีลักษณะเช่นเดียวกับสหกรณ์ที่บริหารงานภายใต้หลักศาสนาอิสลาม คือ

2.1 สินเชื่อซื้อขายสินค้าและบริการ หรือมูรออะซะห์ เป็นบริการหลักของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต วัตถุประสงค์หลัก ๆ ที่สมาชิกกู้ยืมประเภทนี้ คือ เพื่อการประกอบอาชีพ อาทิ การต่อเรือ ซ่อมเครื่องเรือ ร้านค้า ก่อสร้างบ้าน ซื่อที่ดิน เป็นต้น โดยกลุ่มเป็นฝ่ายจัดซื้อสินค้าแล้วขายต่อให้กับสมาชิก โดยบวกกำไรจากการขายเพิ่มเติม สมาชิกมีหน้าที่ผ่อนชำระค่าสินค้าตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของกลุ่ม เช่นเดียวกับการบริการขององค์กรประเภทสหกรณ์

2.2 การร่วมลงทุน สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ⁶ คือ

➤ ร่วมลงทุนธุรกิจ หรือแบบมุชารอะกะห์ (Musharaka) เป็นวิธีการลงทุนที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่ใช้ในการร่วมลงทุนกับสมาชิก โดยเฉพาะสำหรับธุรกิจที่มีศักยภาพ และให้ผลตอบแทนดี

➤ ลงทุนธุรกิจ หรือแบบมูฎอโรอะซะห์ (Mudarabah) เป็นอีกวิธีการลงทุนของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่ลงทุนในธุรกิจที่มีศักยภาพของพื้นที่ เช่น สวนยางพารา สวนผลไม้ ในจังหวัดสตูล จัดสรรที่ดิน ในจังหวัดภูเก็ต สงขลา เป็นต้น โดยมีผลตอบแทนเป็นกำไรจากการขาย

ทั้งนี้ วิธีการวิเคราะห์ธุรกิจที่จะลงทุน ส่วนใหญ่พิจารณาจากศักยภาพของธุรกิจและความพร้อมของพื้นที่ หรือเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของสมาชิก โดยคำนึงถึงความเสี่ยงในการลงทุนด้วยทุกครั้ง

นอกจากนี้ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตยังมีบริการเงินยืมแก่สมาชิก เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงิน โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เงินยืมสามัญ เงินยืมพิเศษ เงินยืมฉุกเฉิน

⁶ ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์อิสลาม, ศูนย์ข่าวอิสรา ใต้ข่าวภาคใต้ (<http://www.isranews.org>)

3. สวัสดิการแก่สมาชิกและสังคม เช่นเดียวกับสหกรณ์ เนื่องจากวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกและสังคม

ธุรกรรมทางการเงินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ

ประเภทบริการ	รายละเอียด/เงื่อนไข
บริการสมาชิก (ทุนเรือนหุ้น)	แล้วแต่ข้อบังคับของแต่ละกลุ่มฯ เช่น กำหนดให้สมาชิกซื้อหุ้น (เงินสัจจะ) รายละเอียด 100- 200 บาท ต่อเดือน และ กำหนดวงเงินสูงสุดไม่เกิน 2,000 – 5,000 บาท
บริการรับฝากเงิน <ul style="list-style-type: none"> • วาดิอะห์ • มุฏอโรบะห์ 	ผู้ฝากเป็นสมาชิกหรือไม่ก็ได้ <ul style="list-style-type: none"> • ฝาก-ถอนเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่มีผลตอบแทน • เปิดบัญชีเงินฝากไม่น้อยกว่า 3,000 บาท ระยะเวลาการฝากไม่น้อยกว่า 1 ปี หากการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา มีผลกำไร จะคิดค่าตอบแทนให้
บริการสินเชื่อ/เงินยืม <ul style="list-style-type: none"> • เงินยืมสามัญ • เงินยืมพิเศษ • เงินยืมฉุกเฉิน 	<ul style="list-style-type: none"> • เฉพาะกรณีจำเป็น เช่น ช่อมรดก อุปกรณ์ทำประมง คิดค่าตอบแทนจากเงินกู้ • เกิน 50,000 บาท ต้องนำสินทรัพย์มาจำนอง (โอนลอย) • เพื่อการคลอดบุตรและรักษาพยาบาลรายละเอียดไม่เกิน 5,000 บาท ผ่อนชำระภายใน 5 เดือน ไม่คิดค่าใช้จ่าย ต้องมีผู้ค้ำประกัน 1 คน
บริการด้านธุรกิจ <ul style="list-style-type: none"> • มุรอปะหะห์ 	จัดซื้อสินค้าที่สมาชิกต้องการ บวกกำไรไม่เกินร้อยละ 10-15 ต่อปี สมาชิกผ่อนชำระไม่เกิน 3-4 ปี
บริการร่วมลงทุน (มุฏอโรบะห์)	จัดสรรที่ดินในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ร้านค้าชุมชน
สวัสดิการแก่สมาชิก	<ul style="list-style-type: none"> • ช่วยค่าคลอดบุตรรายละเอียด 650 บาท • ค่ารักษาพยาบาลสิ้นละ 150 บาท (ขึ้นกับระยะเวลาการเป็นสมาชิก) • เงินทดแทนกรณีสมาชิกถึงแก่กรรมรายละเอียด 5,000 บาท
สวัสดิการสู่สังคม	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างมัสยิด • สร้างถนนในชุมชน • กองทุนชะกาต

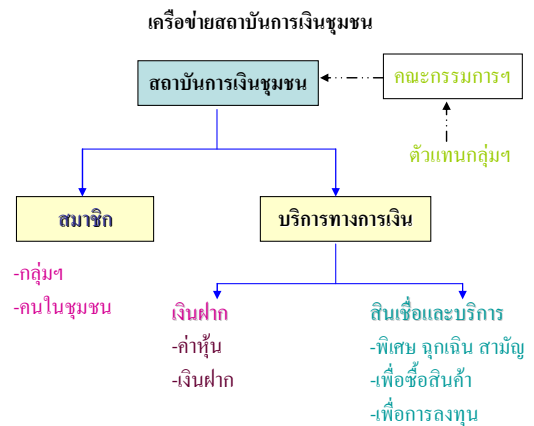
2.3 กลุ่มออมทรัพย์อิสระและกองทุนออมทรัพย์ เป็นองค์กรการเงินที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำธุรกรรมทางการเงินให้สอดคล้องกับข้อบัญญัติภายใต้หลักศาสนาอิสลาม โดยมีโครงสร้างและรูปแบบการบริหารเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์โดยทั่วไป กลุ่มสามารถกำหนดทิศทางและบริหารจัดการด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงระเบียบหรือข้อบังคับต้องทำผ่านมติที่ประชุมใหญ่สมาชิกประจำปี หรือคณะกรรมการของกลุ่ม

สำหรับธุรกรรมหรือบริการทางการเงิน ส่วนใหญ่จะเน้นให้สมาชิกซื้อหุ้นสัจจะ ขณะที่การรับฝากเงินประเภทฝากทรัพย์ (วาดิอะห์) และเพื่อการลงทุน (มุฏอโรบะห์) ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากความไม่พร้อมในการให้บริการโดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอายุการจัดตั้งน้อย เนื่องจากมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประโยชน์ทางสังคมในชุมชนเป็นหลัก อาทิ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ช่วยเหลือการประกอบอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งสมาชิกเองยังไม่มีกำลังทรัพย์มากพอสำหรับการฝากเงินในลักษณะนี้

ส่วนเงินที่รับจากสมาชิกทั้งค่าหุ้นและเงินฝาก (ถ้ามี) ส่วนใหญ่ให้สมาชิกกู้ยืมยามจำเป็น อาทิ เงินยืมฉุกเฉิน เงินยืมสามัญ หรือเงินยืมพิเศษ ขณะที่เงินสดส่วนเกินในมือหรือสภาพคล่องส่วนเกินนำฝากกับธนาคารเฉพาะกิจที่ดำเนินธุรกิจภายใต้หลักศาสนาอิสลาม ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน หรือฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ดำเนินธุรกิจภายใต้หลักศาสนาอิสลาม

2.4 สถาบันการเงินชุมชน เป็นการรวมกลุ่มองค์กรการเงินหลาย ๆ กลุ่มภายในชุมชนหรือหมู่บ้าน มาบูรณาการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการกลุ่มโดยรวม ขณะที่การบริหารจัดการเงินยังเป็นบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม การรับสมาชิกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ รับสมัครเป็นการทั่วไปสำหรับคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน และรับสมาชิกในนามของกลุ่มต่าง ๆ ฉะนั้น คน 1 คน สามารถเป็นสมาชิกได้ทั้งกลุ่มฯ และสถาบันการเงินชุมชน

ส่วนการคัดสรรคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน กำหนดให้กลุ่มแต่ละกลุ่มที่เป็นสมาชิกคัดเลือกกรรมการเพื่อส่งมาเป็นตัวแทนกลุ่ม ทำให้สามารถบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น และคณะกรรมการกลุ่มยังมีหน้าที่พิจารณาสิทธิของสมาชิกโดยรวม มีการกำหนดวาระของกรรมการ

สถาบันการเงินชุมชนจึงเป็นแหล่งเงินทุนเบื้องต้นของสมาชิกเมื่อยามประสบปัญหาทางการเงิน เนื่องจากมีบริการทางการเงินเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ทำธุรกรรมภายใต้หลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งมีสวัสดิการให้สมาชิกตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต และจัดสรรผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานสร้างสาธารณะประโยชน์ให้แก่ชุมชน อย่างไรก็ตาม บางสถาบันการเงินชุมชนมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อช่วยเหลือเงินทุนแก่กลุ่มที่เป็นสมาชิก ฉะนั้น จึงมีข้อบังคับให้กู้ยืมได้เฉพาะในนามของกลุ่มเท่านั้น สมาชิกรายบุคคลไม่มีสิทธิกู้ได้

ธุรกรรมทางการเงินของสถาบันการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์อิสระ และกองทุนออมทรัพย์

ประเภทบริการ	รายละเอียด/เงื่อนไข
บริการสมาชิก (ทุนเรือนหุ้น)	สมาชิกซื้อหุ้นตามข้อบังคับ เช่น ระหว่าง 50- 500 บาท ต่อเดือน หรืออาจแยกสมาชิกเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ (เด็กหุ้นละ 50 บาท ไม่เกิน 2 หุ้น,ผู้ใหญ่หุ้นละ 100 บาท 2-5 หุ้น) ไม่เกิน 10,000 - 30,000 บาท
บริการรับฝากเงิน	<ul style="list-style-type: none"> • วาดิอะห์ • มุฎอโรบะห์ <ul style="list-style-type: none"> • สมาชิก ฝาก-ถอนเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่มีผลตอบแทนแต่อาจมีสินน้ำใจ เช่น กระเป๋า เสื้อ • มีลักษณะเดียวกับเงินฝากประจำ โดยกำหนดระยะเวลาการฝาก เช่น 3 เดือน 6 เดือน ค่าตอบแทนคำนวณจากกำไรจากผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา

ประเภทบริการ	รายละเอียด/เงื่อนไข
บริการสินเชื่อ/เงินยืม <ul style="list-style-type: none"> เงินยืมสามัญ เงินยืมเพื่อการศึกษา เงินยืมฉุกเฉิน 	<ul style="list-style-type: none"> กำหนดเป็นจำนวนเท่าของหุ้น เช่น ไม่เกิน 2-3 เท่าของหุ้น และกำหนดระยะเวลาในการชำระคืน อาทิ ภายใน 12-14 เดือน โดยคิดค่าธรรมเนียมตามวงเงินที่ยืม เช่น ยืม 7,000 บาท ค่าธรรมเนียม 150 บาท เกิน 7,000 บาท ค่าธรรมเนียม 200 บาท กรณีเด็กเป็นสมาชิก กู้ได้เฉพาะเดือน มี.ค.-เม.ย. 2,000 – 5,000 บาท ผ่อนภายใน 10 เดือน ไม่เกิน 2 เท่าของหุ้น ยืม 3,000 บาท ค่าธรรมเนียม 100 บาท ชำระภายใน 6 เดือน บางกลุ่มกำหนดให้สมาชิกที่ยืมเงินฉุกเฉินแล้วห้ามยืมเงินสามัญ
บริการด้านธุรกิจ <ul style="list-style-type: none"> มูรออบะห์ (Murabahah) 	จัดซื้อสินค้าที่สมาชิกต้องการ เช่น ทองคำ กู้ได้ในวงเงินตามระเบียบข้อบังคับ เช่น ไม่เกิน 10 เท่าของหุ้น บวกรักษาจากการขายไม่เกินร้อยละ 10-15 ต่อปี สมาชิกผ่อนชำระไม่เกิน 2-4 ปี
บริการร่วมลงทุน <ul style="list-style-type: none"> มูออรอบะห์ 	<ul style="list-style-type: none"> จัดสรรที่ดินในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ขายรถมือสอง ขายน้ำมันหล่อลื่น สร้างโรงน้ำดื่ม ร้านค้าชุมชน
สวัสดิการแก่สมาชิก	<ul style="list-style-type: none"> ค่ารักษาพยาบาล เช่น ครั้งละ 100-130 บาท ไม่เกินปีละ 5 ครั้ง เงินทดแทนกรณีสมาชิกถึงแก่กรรม เช่น รายละ 1,000 บาท ภาษีที่ดิน ช่วยเหลือค่าคลอดบุตร เช่น ครั้งละ 1,000 บาท แจกน้ำตาลแก่สมาชิกในเดือนรอมฎอน
สวัสดิการผู้สังคม	<ul style="list-style-type: none"> กองทุนชะกาต ซ่อมถนนชำรุด ช่วยคนชราในชุมชน 4,000 บาทต่อปี ช่วยเหลือยากจนในชุมชน 5,000 บาทต่อปี

ทั้งนี้ องค์กรการเงินทุกประเภทที่ดำเนินธุรกรรมภายใต้หลักศาสนาอิสลาม จะต้องมีการจ่ายเงินเข้าบัญชีกองทุนชะกาตร้อยละ 2.5 โดยอาจคำนวณจากฐานของกำไรสุทธิ หรือเงินหุ้น และเงินฝากคงเหลือ ณ สิ้นปี ซึ่งจะถูกกำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับขององค์กรการเงิน เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคมตามที่ศาสนากำหนด เช่น คนอนาถา เด็กกำพร้า คนขัดสน ผู้เผยแพร่ศาสนา ซึ่งเป็นข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติสำหรับมุสลิม หรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องสละทรัพย์สินของตน (ทองคำเงิน เงินออม ค่าจ้าง หุ้น ทรัพย์สินเพื่อการทำธุรกิจค้าขาย) ในอัตราร้อยละ 2.5 เพื่อแบ่งปันให้แก่ผู้อื่น และเป็นการกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ฉะนั้น ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยประสบปัญหาการเมือง รวมถึงภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดอยู่ในระดับต่ำ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลามมีอัตราผลตอบแทน (กำไร) ต่อทุนเรือนหุ้นและเงินรับฝากต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรการเงินอื่นที่ใช้ระบบดอกเบี้ย

ผลการศึกษา: ลักษณะการดำเนินงานธุรกิจขององค์กรการเงินอิสลาม

แหล่งได้มาของเงิน	คำตอบแทน	แหล่งใช้ไปของเงิน	คำตอบแทน
การรับฝากเงิน -ทุนเรือนหุ้น -เงินฝากกวดิอะห์ -เงินฝากมูออรอะห์ -เงินฝากอื่น ๆ	-เงินปันผล -มี/ไม่มี -ส่วนแบ่งกำไรจาก การลงทุน	สินเชื่อ -พิเศษ -สามัญ -ฉุกเฉิน	-ค่าธรรมเนียม
		บริการ/ลงทุน -มูออบะห์ -มุซารอะห์ -มูออรอะห์	-คิดกำไรจากราคาสินค้า -ส่วนแบ่งกำไรจากการ ลงทุน
		สวัสดิการสมาชิกและสังคม -ค่าคลอดบุตร -รักษาพยาบาล -สาธารณะประโยชน์ - การศึกษา -กองทุนชะกาต	

3. ปัจจัยสนับสนุน ข้อจำกัดและความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินงาน

3.1 ปัจจัยสนับสนุน (Push and Pull Factor) ที่ทำให้องค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม ประสบความสำเร็จที่สำคัญๆ ได้แก่

1. ผู้นำมีความสามารถในการบริหารจัดการ และมีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำให้องค์กรการเงินดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน และสร้างความพึงพอใจให้กับสมาชิก
2. อาศัยเงินทุนที่ได้จากการออมในการบริหารจัดการมากกว่าการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนภายนอก
3. สมาชิกเข้าใจบทบาทหน้าที่ และมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าขององค์กรการเงิน ทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาการผัดขันธ์
4. ได้รับการสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งด้านบัญชี การบริหารความเสี่ยง การบริหารสภาพคล่อง ทำให้องค์กรการเงินมีการควบคุมภายในที่เหมาะสมและไม่เกิดปัญหานี้เสีย
5. มีการใช้เงินยืมหรือสินเชื่อตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากองค์กรการเงินจะเป็นฝ่ายจัดหาให้ก่อนขายต่อให้กับสมาชิก ผู้กู้จึงไม่มีโอกาสใช้เงินผิดวัตถุประสงค์
6. มีการบูรณาการองค์กรการเงินต่าง ๆ ภายในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน เน้นการรวมตัวกันด้านความคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา เป็นสถาบันการเงินชุมชน โดยที่คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกจากองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงิน

ชุมชน ทำให้การบริหารจัดการภาพรวมทำได้ง่าย และมีเอกภาพในการบริหารจัดการ และ
ดำเนินการได้ถูกต้องตามหลักศาสนา

7. การบริหารลูกหนี้มีความยืดหยุ่นสูง หากลูกหนี้รายใดผิดนัดชำระหนี้จะไม่มีการ
ฟ้องร้องดำเนินคดีกับลูกหนี้รายที่ผิดนัดชำระหนี้ หากใช้วิธีการเจรจาและวิธีการทางสังคมบีบ
บังคับในทางอ้อม

8. การเปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับ สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
และลงมติ

9. มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายอิสลามในระดับท้องถิ่น และระดับภาค โดยมี
วัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกัน ช่วยเหลือสภาพคล่องทางการเงิน
แก่องค์กรการเงินที่ประสบปัญหา รวมทั้งพัฒนาให้องค์กรการเงินเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ส่วนปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานขององค์กรการเงินที่สำคัญ คือ

1. เครื่องมือในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ อาทิ เครื่องมือในการบันทึกบัญชี อาจเกิด
ความผิดพลาดในการคำนวณได้
2. ผู้นำขาดความรู้ความเข้าใจการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความเล็งต่อฐานะการ
ดำเนินงานของกลุ่ม และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิก
3. ระบบการจัดทำเอกสารไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน
4. บุคคลกรขาดความรู้ ความชำนาญในการทำบัญชี และตรวจสอบ

3.2 ความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินงาน

เมื่อพิจารณาประเภทความเสี่ยงตามแนวทางในการกำกับดูแลสถาบันการเงินของ
ธปท. โดยแยกความเสี่ยงหลักเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ เครดิต ตลาด สภาพ
คล่อง และความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ เพื่อประเมินองค์กรการเงินระดับฐานรากตามหลักศาสนา
อิสลามแล้ว พบว่า

1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์⁷

(1) **คุณสมบัติของคณะกรรมการ** คณะกรรมการดำเนินการบริหารขององค์กร
การเงิน มีหน้าที่ในการบริหารจัดการให้องค์กรประสบความสำเร็จ และบริหารเงินให้เกิดประโยชน์
สูงสุด โดยการพิจารณาปล่อยสินเชื่อและการตัดสินใจเลือกประเภทการลงทุนและผู้ร่วมทุน ดังนั้น
คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น ความรู้

⁷ เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนการดำเนินงาน และการนำไปปฏิบัติไม่เหมาะสม อันส่งผลกระทบต่อรายได้ หรือการดำรงอยู่ขององค์กร

ทางด้านการเงินการลงทุน การบริหารจัดการและความรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมายชารีอะฮ์ (Shariah) เพื่อประโยชน์ในการสร้างผลกำไรให้องค์กรการเงินได้สูงสุดและถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

(2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนาอิสลาม องค์กรการเงินจะพบประเด็นปัญหาในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อหรือกับคณะกรรมการของกลุ่มจะมีความคิดเห็นหลากหลายหาข้อยุติได้ยากต่างคนต่างคิด ยึดตามความรู้ความเข้าใจของตนเองเป็นสำคัญ กรณีองค์กรการเงินอิสลามมีความสัมพันธ์ร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรการเงินอิสลามอื่นๆ (เครือข่ายสหกรณ์อิสลามภาคใต้) ที่มีประสบการณ์มากกว่าสามารถยกประเด็นปัญหาขึ้นสอบถาม ได้รับคำปรึกษาหรือ และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง (ตามความเข้าใจของกลุ่มตนเอง) แต่ก็ไม่ใช่ข้อยุติที่ชัดเจนหรือยอมรับได้ว่าถูกต้องเสมอไป จึงนับได้ว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุด

2. ความเสี่ยงด้านเครดิต⁸

ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ เมื่อลูกหนี้และผู้ร่วมลงทุนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจจนทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามข้อตกลง หรือเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้ และมีจำนวนผิดนัดมากกว่าที่ไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ จะส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการด้านการเงินขององค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. ความเสี่ยงด้านตลาด⁹

การร่วมลงทุนในธุรกิจปั้มน้ำมัน การร่วมลงทุนจะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะการลงทุนในประเภทสินค้าที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ จะมีความเสี่ยงราคาที่ผันผวนไปตามความต้องการของตลาดและอัตราแลกเปลี่ยนที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอ เช่น สถานีบริการปั้มน้ำมัน เป็นต้น การร่วมลงทุนขององค์กรการเงินอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการจะประสบปัญหากับความเสี่ยงลักษณะนี้มาก

4. ความเสี่ยงสภาพคล่อง¹⁰

(1) การร่วมลงทุน องค์กรการเงินอิสลามได้นำเงินฝากไปดำเนินการตามหลักศาสนาในลักษณะต่างๆ เช่น การให้สินเชื่อแก่สมาชิกและการร่วมลงทุน ที่ต้องใช้ระยะเวลา มากกว่า 1 ปี (สินทรัพย์ประจำ) ในการเปลี่ยนแปลงเป็นเงินสด กรณี เมื่อผู้ฝากเงินประเภทเงินฝากเพื่อการรักษาทรัพย์ต้องการถอนเงินจำนวนมาก หรือมีผู้ถอนเงินจำนวนมาก จะทำให้การดำรงเงิน

⁸ เป็นโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่คู่สัญญาไม่สามารถปฏิบัติตามภาระที่ตกลงไว้

⁹ ความเสี่ยงที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ซึ่งความเสี่ยงประเภทนี้ไม่มีในองค์กรการเงินอิสลาม

¹⁰ ความเสี่ยงที่เกิดจากองค์กรการเงินไม่สามารถชำระหนี้ และภาระผูกพันเมื่อถึงกำหนดเนื่องจากไม่สามารถเปลี่ยนสินทรัพย์เป็นเงินสดได้ หรือไม่สามารถจัดหาเงินทุนได้เพียงพอ

สดที่มีอยู่อาจจะไม่เพียงพอได้ซึ่งส่งผลกระทบต่อกลุ่มโดยตรง ไม่สามารถเตรียมเงินให้พอกับผู้ต้องการการถอนเงิน(ไม่มีสภาพคล่องทางการเงิน) ซึ่งปัญหาอาจจะลุกลามเป็นลูกโซ่กระทบกระเทือนถึงฐานะการเงิน ทำให้สมาชิกและผู้ฝากเงิน โดยเฉพาะประเภทเงินฝากเพื่อการรักษาทรัพย์ไม่มีความเชื่อมั่นและแห่กันมาถอนเงินได้

(2) **ความต้องการหาแหล่งเงินทุนสำรอง** องค์กรการเงินอิสลาม เป็นองค์กรการเงินที่มีการบริหารจัดการลักษณะรูปแบบธุรกรรมสหกรณ์ หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเงินที่รับฝากได้ปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิกและร่วมลงทุน กรณีเกิดเหตุเร่งด่วนต้องการเงินสดจะต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนสินทรัพย์ที่มีอยู่เป็นเงินสด เช่น สมาชิกมีความต้องการใช้สินเชื่อจำนวนมากราย หรือผู้ฝากเงินประเภทเงินฝากพิเศษต้องการถอนเงินทันที ปัจจัยเหล่านี้ล้วนที่จะสร้างปัญหาและกระทบความน่าเชื่อถือ ดังนั้น องค์กรการเงินอิสลามจำเป็นต้องหาแหล่งเงินทุนสำรองไว้ใช้กรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

5. ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ¹¹

(1) **ไม่มีต้นแบบเพื่อยึดถือปฏิบัติ** วิธีการปฏิบัติงานไม่มีต้นแบบและความชัดเจน เมื่อเกิดปัญหาด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะพิจารณาเข้าข่ายขัดกับหลักศาสนาก็จะนำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อระดมความคิดเห็นในการตัดสินใจประเด็นปัญหานั้น ๆ เพราะการปฏิบัติงานไม่มีรูปแบบ หรือไม่มีกรณีตัวอย่างเพื่อใช้เป็นเกณฑ์การตัดสินใจ หรือนำปัญหานั้นไปปรึกษาหารือกับเครือข่ายสหกรณ์อิสลามภาคได้ หรือผู้นำศาสนาอิสลามในแต่ละท้องถิ่น

(2) **มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทำให้ดูแลสมาชิกไม่ทั่วถึง** สหกรณ์ตามหลักศาสนาอิสลามเป็นบริการทางการเงินทางเลือกหนึ่งที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามนิยมเลือกใช้บริการทางการเงินรองลงมาจากการใช้บริการของธนาคารอิสลาม จึงทำให้สหกรณ์ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ อัสศิดดีก จำกัด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีผู้ใช้บริการจำนวนมากทำให้การบริหารจัดการอาจไม่ทั่วถึงและมีปัญหาเกี่ยวกับการติดตามความเคลื่อนไหวของลูกค้าอย่างกระชั้นชิดก่อนเปลี่ยนเป็นหนี้ที่มีปัญหาเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ

(3) **ความเสี่ยงรักษาเงินสด** มีการให้บริการทางการเงินได้ใกล้เคียงกับระบบสถาบันการเงินทั่วไป เช่น ฝากหรือถอนเงินได้ทุกวันทำการ และสมาชิกสามารถยื่นขอใช้บริการสินเชื่อได้ทุกวัน ในขณะที่บางกลุ่มให้บริการหลังเวลาทำการ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เกาะหมี่ให้บริการ

¹¹ ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการขาดการกำกับดูแลกิจการที่ดี หรือขาดธรรมาภิบาลในองค์กร และขาดการควบคุมที่ดี โดยอาจเกี่ยวข้องกับกระบวนการปฏิบัติงานภายใน คน และระบบงาน

ฝาก หรือถอนเงินได้หลังเวลาราชการ คือ ในช่วงเวลา 19.00 น. ถึง 20.00 น. ทำให้กลุ่มมีเงินสดคงเหลือในมืออยู่กับเจ้าหน้าที่การเงินจำนวนสูง มีระดับความเสี่ยงสูงเสี่ยงต่อการถูกโจรกรรม

(4) ความเสี่ยงการควบคุมภายใน องค์การการเงินอิสลาม เว้นแต่สหกรณ์ เกิดมาจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ต้องการให้ชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจกันสร้างสาธารณะประโยชน์ ส่งเสริมการศึกษาและต้องการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการศาสนาอิสลาม ผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการต้องเสียสละเวลา และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่แบ่งกันทำตามความเหมาะสม เช่น งานบันทึกรายการทางบัญชียากที่จะหาผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถทางบัญชีได้หรือพอมีความรู้ทำงานได้ระดับหนึ่งแต่ความถูกต้องอาจจะคลาดเคลื่อนหรือไม่เป็นไปตามหลักการบัญชีมาตรฐานสากล ทั้งไม่มีผู้รู้ด้านบัญชีให้คำปรึกษาแนะนำและไม่มีการตรวจสอบฐานะการเงิน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เกาะหมี่ มีเจ้าหน้าที่ลงบัญชีกับผู้ตรวจสอบบัญชีเป็นคนๆ เดียวกัน ลักษณะการปฏิบัติเช่นนี้นับว่ากลุ่มออมทรัพย์เกาะหมี่ มีความเสี่ยงสูงด้านการควบคุมภายในและความน่าเชื่อถือของงบการเงินได้แสดงฐานะการเงินถูกต้องตามจริง รวมถึงจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญการใช้เทคโนโลยีและความปลอดภัยด้านต่างๆ เพื่อความรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และงบการเงินแสดงฐานะถูกต้องครบถ้วน

4. บทบาทขององค์การการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลามที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น

บทบาทขององค์การการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม
ลดภาระหนี้สินจากการจำนองที่ดิน	สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
พัฒนาและสร้างอาชีพ	สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์
ส่งเสริมการออม	สร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตรและมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ลดค่าครองชีพ	สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหนี้เสีย	

1. พัฒนาและสร้างอาชีพให้สมาชิก เป็นการแก้ปัญหาความยากจนของสมาชิกได้อย่างครบวงจร กล่าวคือ เปิดโอกาสให้สมาชิกรายครอบครัวสามารถกู้เงินเพื่อซื้อเครื่องมือในการประกอบอาชีพโดยวิธีการผ่อนชำระ ทั้งนี้ การให้กู้จะคำนึงถึงความมั่นคง และการคงอยู่อย่างยั่งยืนของอาชีพ โดยสมาชิกต้องอาศัยความพยายาม ความรู้ ความสามารถ และเงินทุนในการบริหารจัดการธุรกิจ สำหรับสมาชิกรายใดที่ไม่มีอาชีพที่แน่นอน องค์การการเงินฯ จะมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

ขึ้น เพื่อให้สมาชิกรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าและบริการ อาทิ การท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีการออมทรัพย์ ตามความสามารถในการออม และไม่ส่งผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว เงินออมดังกล่าวจะถูกนำไปใช้เพื่อการลงทุน ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าเงินและก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีประโยชน์ต่อภาพรวมของครัวเรือน ชุมชน และประเทศ นอกจากนี้ เมื่อสมาชิกมีการฝากเงินครบรอบปี เงินออมนี้จะถูกหักเป็นเงินชะกาด¹² เพื่อนำไปแจกจ่ายแก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับ 8 ประเภท¹³ ซึ่งเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม และการเสียสละเพื่อส่วนรวม

3. ระบบการค้ำการลงทุนแบบลงทุนร่วมกัน “Profit and Loss Sharing” สร้างความเป็นธรรม และแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ในสังคม เนื่องจากหลักคิดของศาสนาอิสลามเห็นว่าระบบดอกเบี้ยเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการกระจุกตัวของเงิน โดยเงินในระบบการเงินส่วนใหญ่อยู่ในมือของคนส่วนน้อย หรือที่เรียกว่า “นายทุน” นอกจากนี้ ระบบดอกเบี้ยยังก่อให้เกิดผลเสียทางอ้อมต่าง ๆ อาทิ เกิดการฉ้อโกง เพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นและสังคมโดยรวมข้าง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมหรือปัญหาการกระจายรายได้ และเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างชนชั้น ฉะนั้น ระบบการค้ำการลงทุนแบบร่วมลงทุนจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการลงทุน จึงก่อให้เกิดความรัก ความปรองดอง และเผื่อแผ่กันมากขึ้น

4. สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชน ทั้งด้านการศึกษา และสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ เช่น การอบรมเกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด และอาชญากรรม

5. ลดค่าครองชีพให้บุคคลในท้องถิ่น โดยองค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลามจะมีการตั้งสหกรณ์ร้านค้า เพื่อให้บริการสินค้าอุปโภคบริโภค สหกรณ์ทรัพย์ เครื่องใช้และบริการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกเพื่อการยังชีพ และสนับสนุนการทำธุรกิจ เช่น การจำหน่ายปุ๋ยยาปราบศัตรูพืช การประกอบอาชีพ ให้แก่สมาชิกในราคาที่ย่อมเยา เป็นต้น

6. มีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชน ทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนดีขึ้น เกิดความสามัคคีกันที่มีมิตรและมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน โดยองค์กร

¹² เงินที่จ่ายจากทรัพย์สินที่สะสมไว้หลังจากการใช้จ่ายครบรอบปีแล้วในอัตราที่ต่างกัน ตามประเภทของทรัพย์สิน ตั้งแต่ร้อยละ ๒.๕ ไปจนถึงร้อยละ ๒๐

¹³ คนยากจนอนาถา คนขัดสนที่รายได้ไม่พอต่อการดำรงชีพ คนที่ดูแลบริหารทรัพย์สินชะกาด คนที่มีใจโน้มเอียงสู่สังฆกรรม ทาสหรือคนที่ถูกพันธนาการที่ต้องการไถ่ตัว ผู้มีหนี้สิน ผู้ที่ทำงานในหนทางของอัลลอฮ์ และคนเดินทาง

การเงินจะจัดสรรกำไรที่ได้จากทำธุรกรรมบางส่วนไว้เป็นกองทุนสวัสดิการ อาทิ การรักษาพยาบาลแก่สมาชิกที่เจ็บป่วย การบริจาคหีบศพให้กับสมาชิกที่เป็นพุทธศาสนิกชน ผ้าห่อศพให้กับสมาชิกที่เป็นมุสลิม การสร้างศาลาอเนกประสงค์ เป็นต้น ผลประโยชน์ที่ได้กระจายให้กับสมาชิกและชุมชนอย่างทั่วถึง

7. สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิม การที่ชุมชนท้องถิ่นอยู่ร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูล และดูแลซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชน จากความเข้มแข็งระดับชุมชน จะนำไปสู่ความเข้มแข็งระดับที่ใหญ่ขึ้น ช่วยลดปัญหาการว่างงาน ปัญหาหนี้นอกระบบ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

8. ปลดภาระหนี้สินจากการจำนองที่ดิน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว และนำโฉนดที่ดินไปจำนองไว้กับนายทุนมาเข้าโครงการปลดหนี้กับองค์กรการเงินฯ โดยองค์กรการเงินฯ จะเป็นผู้ปลดหนี้ให้นายทุนแทนสมาชิก ตามวงเงินที่สมาชิกเป็นหนี้ แต่สมาชิกรายนั้นต้องนำโฉนดที่ดินมาทำสัญญาซื้อขายให้กับองค์กรการเงินฯ ถ้าเป็นกรณีกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต้องเป็นการโอนลอยแล้วให้องค์กรการเงินฯ ถือโฉนดไว้ หลังจากนั้นให้สมาชิกทำเรื่องเสนอขอซื้อที่ดินคืน ในราคาทุนบวกกำไรตามข้อตกลงระหว่างกัน มีการกำหนดงวดเพื่อผ่อนชำระ เมื่อจ่ายเงินครบตามสัญญาแล้ว องค์กรการเงินฯ จะคืนโฉนดหรือเอกสารสิทธิที่ดินให้สมาชิก ส่งผลให้สมาชิกรายนั้นกลับมาถือครองที่ดินของตนอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่ถูกนายทุนยึดไป

9. โครงสร้างเงินกู้แบบแบ่งผลกำไรช่วยลดความเสี่ยงที่เงินกู้จะกลายเป็นหนี้เสียด้วยเพราะการ "ชำระคืน" มีความยืดหยุ่นตามกระแสเงินสดของลูกหนี้มากกว่าเงินกู้ปกติ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการเงินและลูกค้านั้นไปอย่างใกล้ชิดและถ้อยทีถ้อยอาศัยมากกว่าองค์กรการเงินทั่วไป แม้ว่าจะมีบทลงโทษ กำหนดในข้อบังคับอย่างชัดเจน

5. ปัญหาและอุปสรรค

(1) มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอกับการให้บริการแก่สมาชิกและผู้มาใช้บริการ ทำให้ไม่สามารถดูแลให้บริการได้ทั่วถึงและไม่สามารถติดตามลูกหนี้ที่ต่อเค้ายจะไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ตามเงื่อนไขได้ทันท่วงที

(2) หน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ เช่น ผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ ไม่มีความรู้หลักศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน จึงไม่สามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์หรือให้คำแนะนำที่มีความแตกต่างกัน กรณีองค์กรการเงินอย่างไม่เป็นทางการจะปรึกษาหารือหรือขอคำแนะนำด้านชารีอะฮ์ (Shariah) จากผู้นำศาสนาในท้องถิ่น

(3) คณะกรรมการดำเนินการไม่มีความรู้การบริหารจัดการ และความรู้ด้านกฎหมายชารีอะฮ์ (Shariah) อย่างถูกต้องตรงตามหลักศาสนาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ คณะกรรมการของ

องค์กรการเงินอิสลามอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีความเข้าใจระบบบัญชีและไม่มีเวลาออกเยี่ยมเยียนสมาชิกและลูกหนี้ทำให้มีหนี้ที่ผ่อนชำระไม่ได้ตามเงื่อนไข ประกอบด้วยลูกหนี้ผ่อนชำระหนี้ล่าช้ากว่าที่กำหนดและลูกหนี้ที่ขาดผ่อนชำระเรื้อรัง โดยสถาบันการเงินกองทุนออมทรัพย์นุรูดอิสลาม จังหวัดกระบี่ แก้ไขปัญหาลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ด้วยการให้ผู้นำทางศาสนา (โต๊ะอิหม่าม) ผู้เป็นที่นับหน้าถือตาของคนในชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนา เช่น การไม่ชำระหนี้จะผิดหลักศาสนา เป็นต้น หรือกลุ่มออมทรัพย์ อัล-อามานะห์ บ้านบางโรง จังหวัดภูเก็ต มีแนวความคิดที่จะจ้างเจ้าหน้าที่มาดำเนินการติดตามหนี้

(4) องค์กรการเงินอย่างไม่เป็นทางการ จะมีเงินสดคงเหลือในแต่ละวันจำนวนมาก เนื่องจากมีการรับเงินฝากและถอนเงินทุกวันทำการเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์ ในบางองค์กรการเงินยังทำนอกเวลาทำการอีกด้วย ทำให้เกิดความเสี่ยงทางการเงิน อาทิ สูญหาย หรือถูกโจรกรรม

(5) สมาชิกและประชาชนทั่วไปไม่มีความเข้าใจในลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันระหว่างขององค์กรการเงินอิสลามอย่างเป็นทางการและองค์กรการเงินอิสลามอย่างไม่เป็นทางการ หรือมีความเข้าใจผิดว่าเป็นองค์กรการเงินรูปแบบองค์กรการกุศลลักษณะให้เปล่าไม่ต้องชำระคืนและสมาชิกไม่มีความเข้าใจในกฎระเบียบอย่างแจ่มชัด

(6) องค์กรการเงินอิสลามอย่างไม่เป็นทางการยึดติดกับตัวผู้นำ (ประธาน) เป็นสำคัญกรณีเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคง หรือการแตกแยกได้ และไม่มีการสร้างผู้นำกลุ่มคนใหม่เข้ามาทดแทนบุคคลเดิม

(7) องค์กรการเงินอิสลามอย่างไม่เป็นทางการ มีความเสี่ยงในเรื่องของงบการเงินที่ไม่มีการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้งบการเงินไม่มีความน่าเชื่อถือหรือถูกต้องตามหลักการบันทึกบัญชีและโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

(8) ภาครัฐมีเงื่อนไข หรือมีขั้นตอนมากในการให้ความช่วยเหลือ และสั่งการให้กระทำโดยไม่มีการสอบถามความต้องการที่แท้จริง จนทำให้กลุ่มไม่มีเอกภาพในการบริหารจัดการ และมีภาระต้องจัดทำรายงาน

(10) ตลาดการเงินมีการแข่งขันสูงมาก โดยมีธนาคารอิสลามเป็นคู่แข่งขั้นที่สำคัญ และมีความพร้อมมากกว่าสหกรณ์และองค์กรการเงินชุมชนในทุกด้าน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

โดยที่ประเทศไทยมีลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนในชาติแบบพหุสังคมที่มีหลากหลาย เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันตามท้องถิ่น และจาก การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ.2551 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ข้อมูลว่ามีผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วน

ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรในประเทศไทย เป็นอันดับ 2 รองลงมาจากผู้นับถือศาสนาพุทธ การจัดตั้งองค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลาม จึงเป็นช่องทางการเงินที่ทำให้คนมุสลิมได้เข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ถูกต้องตามหลักศาสนามากขึ้น สำหรับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ส่วนใหญ่เป็นการส่งเสริมการออมเงิน และช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกยามฉุกเฉินหรือเดือดร้อน รวมทั้งประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคมตามข้อกำหนดของกฎหมายอิสลาม

ผลการศึกษาขององค์กรการเงินระดับฐานรากตามหลักศาสนาอิสลามจะมีลักษณะของการทำธุรกิจเพื่อมุ่งแสวงหากำไร ที่ปราศจากการคิดดอกเบี้ย โดยมีประเภทและรูปแบบการดำเนินงาน คล้ายคลึงกับองค์กรการเงินทั่วไป ทั้งการบริการรับฝากเงิน และการให้บริการสินเชื่อและการลงทุน โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ ไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยทุกรูปแบบ ทั้งการรับหรือให้ และธุรกิจหรือการลงทุนต้องไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งการลงทุนนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการแบ่งปันผลกำไร/ขาดทุนร่วมกัน (Profit & Loss Sharing) จึงเป็นไปในลักษณะของหุ้นส่วนเพื่อการร่วมลงทุนมากกว่าฐานะของการเป็นเจ้าของหุ้นนี้ การบริหารจัดการเงินจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ส่วนข้อเสนอแนะของผู้ทำการศึกษา เห็นว่าเพื่อให้้องค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลามดำเนินงานอย่างมีความยั่งยืน ภาครัฐควรให้การสนับสนุน ดังนี้

1. แก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2542 (พ.ร.บ.สหกรณ์ ปี พ.ศ.2542) ให้มีประเภทสหกรณ์ตรงตามหลักศาสนาอิสลาม คือ มีสหกรณ์ประเภทที่ 8 ตามหลักศาสนาขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสหกรณ์ลักษณะนี้ได้อย่างต่อเนื่องและดำเนินการได้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

2. จัดให้มีหน่วยงานภาครัฐดูแลองค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม หรือมีเจ้าหน้าที่เฉพาะดูแลองค์กรการเงินอิสลามทั้งหมด โดยเจ้าหน้าที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมและมีความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลามในทุกแง่มุม เพื่อสามารถให้คำปรึกษาและข้อแนะนำที่ถูกต้องตามหลักศาสนาแก่องค์กรการเงินอิสลาม และเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาหารือและติดตามความเคลื่อนไหว (Monitor) เฝ้าระวังภัยที่อาจจะเกิดขึ้น

3. สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับองค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจหลักการบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์กรการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น จัดการสัมมนาวิชาการ จุลสาร เป็นต้น

4. ภาครัฐควรเตรียมบุคลากรทางการเงินรองรับเอาไว้ล่วงหน้า โดยมีหลักสูตรกฎหมายการเงินอิสลาม หรือการเงินการธนาคารอิสลาม ที่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจทั้งหลักชารีอะฮ์ (Shariah) และการบริหารจัดการควบคู่กันไป

5. การสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two-Way-Communication) กล่าวคือ ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้การเงินและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ แก่องค์กรการเงินอิสลาม ในส่วนขององค์กรการเงินอิสลามเองก็ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กรการเงินอิสลามด้วยกัน เพื่อสามารถผลักดันเป้าหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามหลักศาสนา

6. ภาครัฐควรให้การช่วยเหลือ หรือสนับสนุนองค์กรการเงินอิสลาม เช่น ความรู้การเงิน เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักศาสนาและความต้องการของชุมชน เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการเงินต้องไม่มีดอกเบี้ย เป็นต้น

7. สนับสนุนให้เกิดองค์กรการเงินภายใต้หลักศาสนาอิสลามกว้างขวางทั้งในระดับจังหวัด และระดับภาค โดยการนำตัวอย่างความสำเร็จขององค์กร ไปเผยแพร่ในชุมชนอื่นอย่างทั่วถึง และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่ยังไม่มี รวมทั้งช่วยจัดทำแผนพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน ซึ่งอาจจะจัดตั้งเป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากหน่วยงานราชการ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มที่พึ่งพิงตนเอง ได้แก่ กลุ่มที่มีการกำกับดูแลกันเองระหว่างสมาชิกโดยมิได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง หรือได้รับการสนับสนุนก็เป็นเพียงส่วนน้อย ความคงอยู่ของกลุ่มเกิดจากการมีผู้นำท้องถิ่นที่เป็นที่นับถือของชาวบ้าน และใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการชี้นำกลุ่ม

8. รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล เป็นต้น มีหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานงานให้องค์กรการเงินต่าง ๆ ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันและสามารถรวมตัวกันสร้างความเข้มแข็ง มีการดำเนินงานได้อิสระ มีการวางเป้าหมายเจริญเติบโตตามศักยภาพ และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

9. ขยายความร่วมมือและเชื่อมโยงกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อนำทรัพยากร ความรู้ มาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น โดยเริ่มจากการที่สมาชิกได้พบปะพูดคุยกันอยู่เสมอ บอกเล่าปัญหาของกันและกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งมีการศึกษาดูงานจากกลุ่มต้นแบบที่มีความเข้มแข็ง การเชื่อมโยงก็เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันภายในเครือข่าย รวมถึงเน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความสำเร็จของแต่ละชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการจัดสรรเงินทุนที่มีเหลือในองค์กรใดองค์กรหนึ่งไปยังองค์กรที่ขาดเงินทุน

10. หาแนวทางในการจัดการชะกาดให้เป็นระบบและมีมาตรฐาน เพื่อกระจายทุนทรัพย์ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องอันส่งผลต่อการช่วยเหลือฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ภาคผนวกที่ 1

มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง สถาบันการเงินชุมชนในระบบอิสลาม (Islamic micro credit)

ในเดือนสิงหาคม 2552 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้การสนับสนุนสถาบันการเงินชุมชนในระบบอิสลาม (Islamic micro credit) โดยกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาล และให้ส่วนราชการ องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนทั้งด้านความรู้ การบริหารจัดการและงบประมาณ เพื่อดำเนินการตามมาตรการหลัก 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1. ส่งเสริมให้มีความรู้ธุรกรรมทางการเงิน และการจัดสวัสดิการในระบบอิสลาม ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติรวมถึงความรู้ด้านจัดการกลุ่ม ระบบบัญชีให้กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เช่น พัฒนาการและเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น

ประการที่ 2. สร้างความเข้าใจกับสังคมผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ว่าสถาบันการเงินและกลุ่มธรรมชาติทางการเงินระดับชุมชนในระบบอิสลามเป็นที่รวมของทุกคนในชุมชน ราษฎรทุกศาสนาในชุมชนได้ใช้และรับประโยชน์ทั้งสวัสดิการทางเศรษฐกิจและทางสังคม

ประการที่ 3. การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหรือไม่ ให้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชนและความพร้อมของสถาบันและกลุ่มธรรมชาติทางการเงินระดับชุมชนในระบบอิสลาม เพื่อเชื่อมโยงและต่อยอดกับสถาบันการเงินอิสลามประเภทต่างๆ เช่น สหกรณ์อิสลาม ธนาคารอิสลาม เป็นต้น

ประการที่ 4. สนับสนุนสถาบันและกลุ่มธรรมชาติทางการเงินระดับชุมชนในระบบอิสลามที่มีศักยภาพในชุมชนให้เป็นอย่างน่า่องเผยแพร่วิธีความรู้และขยายเป็นเครือข่ายในทุกพื้นที่

ประการที่ 5. กำหนดให้มีตัวชี้วัดความสำเร็จของผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน 3 ตัว คือ

- 5.1 มีสมาชิกเพิ่มขึ้น (สมาชิกเข้ามากกว่าสมาชิกออก)
- 5.2 สมาชิกต้องการเงินทุน หรือเพิ่มหุ้น
- 5.3 มีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกตั้งแต่เกิดถึงตาย รวมถึงการจัดสวัสดิการภายในชุมชนด้านการศึกษา สาธารณกุศล สาธารณประโยชน์ และสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นเป้าหมายสำคัญของสถาบันการเงินชุมชน

ภาคผนวกที่ 2

ความเห็นของนักวิชาการอิสลามเกี่ยวกับสหกรณ์ภายใต้หลักศาสนาอิสลาม

อาจารย์ ธวัช นุ้ยพอม อาจารย์ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ วิทยาลัยอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีมุมมองเกี่ยวกับองค์กรการเงินอิสลามอย่างเป็นทางการประเภทสหกรณ์ไว้ 2 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. ความท้าทายในอนาคต (THE ROAD AHEAD)

สหกรณ์อิสลามในประเทศไทยประสบผลสำเร็จผลสมควรในการนำหลักการอิสลามมาใช้และเป็นเลือกระบบเศรษฐกิจกระแสหลักในโลกยุคโลกาภิวัตน์สหกรณ์สามารถให้บริการสมาชิกและลูกค้าจำนวนมากและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในด้านการแสวงหาผลกำไรและบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจสังคมของอิสลามจากการวิเคราะห์การดำเนินงานของสหกรณ์ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าสหกรณ์มีโอกาสที่จะพัฒนาการให้บริการทางการเงินตามหลักการอิสลามให้ดีและประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นอนาคตยังมีปัญหาหลายอย่างที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของสหกรณ์และยกระดับการให้บริการไปสู่รูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามและมีความเป็นสากลปัญหาที่สำคัญที่สหกรณ์กำลังประสบอยู่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลการสหกรณ์ลูกค้าของสหกรณ์ คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านชารีอะห์และความสามารถในการบริหารจัดการของสหกรณ์เอง

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่เข้าใจและสามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์อิสลามอย่างมีประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจึงมุ่งเน้นในรูปแบบการดำเนินการทั่วไปของสหกรณ์เท่านั้นในอดีตเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานเคยเสนอแนะให้สหกรณ์อิสลามเกี่ยวกับการดำเนินงานแตกต่างกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างกันในสหกรณ์อิสลามกฎหมายสหกรณ์ยังไม่อนุญาตให้สหกรณ์ให้เป็นสหกรณ์อีกประเภทหนึ่ง ดังนั้น สหกรณ์อิสลามต้องจดทะเบียนในรูปแบบสหกรณ์ที่แตกต่างกัน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์บริการ และมีขอบเขตการดำเนินงานที่หลากหลายโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสหกรณ์จึงมีน้อย

สมาชิกและลูกค้าของสหกรณ์ต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์ที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามที่เพียงพอมุสลิมหลายคนในพื้นที่ยังคิดว่าสหกรณ์อิสลามเป็นองค์กรการกุศลและคาดหวังว่าจะให้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างไร พวกเขายังต้องทำความเข้าใจถึงการดำเนินงานของสหกรณ์ชนิดนี้เพิ่มเติม เพื่อพวกเขาจะได้รู้คุณค่าและพึงพอใจในบริการของสหกรณ์มากยิ่งขึ้นด้วย

จากการศึกษาการคำนวณซากาตของสหกรณ์ก็จะเห็นว่าสหกรณ์อิสลามมีการคำนวณที่แตกต่างกัน พอสรุปได้ว่าคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านกฎหมายอิสลามของสหกรณ์ได้เสนอแนะวิธีการคำนวณที่แตกต่างกันซึ่งอาจให้เกิดข้อสงสัยและเข้าใจผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสหกรณ์

อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ สิ่งที่อยู่ในสหกรณ์เอง พนักงานและคณะกรรมการดำเนินงานอาจเข้าใจรายละเอียดการดำเนินชัดเจนในบางส่วนเท่านั้น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปแทบจะไม่เข้าใจหลักพื้นฐานของการเงินอิสลามกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้อง และงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามคณะกรรมการดำเนินงานอาจไม่เข้าใจปัญหาการปฏิบัติงานของสหกรณ์อย่างลึกซึ้ง ทำให้บางครั้งอาจทำให้การตัดสินใจเกี่ยวนโยบายผิดพลาด

การบริการทางการเงินของสหกรณ์อิสลามยังครอบคลุมสมาชิกที่ยากจนน้อย ดังนั้นเป้าหมายทางเศรษฐกิจสังคมตามที่นักวิชาการอิสลามคาดหวังไว้อาจไม่สามารถเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้งนี้ สหกรณ์ยังเน้นการให้บริการแบบบูรณาการที่มุ่งสู่การอุปโภคบริโภค ไม่ใช่เพื่อการสร้างอาชีพแบบยั่งยืน

เนื่องจากปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่และประเทศไทยโดยรวม การวิจัยและการสำรวจหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในสาเหตุของปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมุสลิม คือ ปัญหาความยากจน ในขณะที่สหกรณ์อิสลามส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ส่วนนี้เป็นที่น่าสนใจว่าสหกรณ์อิสลามจะสามารถทำให้มุสลิมในพื้นที่ได้เข้าถึงทุนถูกต้องตามหลักการอิสลามและแก้ปัญหาคความยากจนของประชาชนได้ตามที่ได้รับการคาดหวังเหมือนสถาบันการเงินขนาดเล็กยอม (Microfinance) ทั่วไปหรือไม่อย่างไร

2. ข้อเสนอแนะ (RECOMMENDATION)

เพื่อแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการ สหกรณ์ต้องพยายามสร้างช่องทางการสื่อสาร 2 ทางให้ได้ หน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานส่งเสริมการสหกรณ์อาจจัดตั้งหน่วยงานหรือให้มีเจ้าหน้าที่เฉพาะดูแลสหกรณ์อิสลามทั้งหมดในประเทศ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมในกระบวนการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามทุกแง่มุมเป็นอย่างดีการจัดให้สหกรณ์อิสลามเป็นสหกรณ์อีกประเภทหนึ่งก็จะเป็นการช่วยให้สหกรณ์ชนิดนี้พัฒนาได้อย่างต่อเนื่องอีกทางหนึ่งอาจมีข้อบังคับและกฎเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้สหกรณ์อิสลามสามารถดำเนินการได้ถูกต้องตามหลักการอิสลามที่ครบถ้วนสมบูรณ์

องค์กรอิสลามและสถาบันการศึกษาชั้นสูงต้องพยายามส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจการบริหารจัดการและการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมอาจเป็นในรูปแบบของการสัมมนาวิชาการ จุลสาร เป็นต้น สหกรณ์ก็ต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์และการตลาด

องค์การอิสลามในประเทศต้องพยายามให้มีหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการเงินการธนาคารอิสลามในกิจกรรมขององค์การอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมข้างต้นจะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจถึงกิจกรรมและการบริการต่างๆของสหกรณ์ปลอดดอกเบี้ย และสามารถเข้าเป็นสมาชิกด้วยความมั่นใจ

คณะกรรมการที่ปรึกษาทางกฎหมายอิสลามต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และต้องร่วมกันทำงานเพื่อสร้างมาตรฐานของกิจกรรมต่างๆของสหกรณ์ให้ถูกต้องในทุกกระบวนการ พวกเขาจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ เพื่อให้สามารถเข้าใจกิจกรรมดังกล่าวอย่างถ่องแท้ และสามารถตีความและให้คำแนะนำทางกฎหมายอิสลามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สถาบันการศึกษาอาจต้องออกแบบหลักสูตรกฎหมายอิสลาม หรือการเงินการธนาคารอิสลามพิเศษที่จะสามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจทั้งชารีอะห์และการจัดการ

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ สหกรณ์อิสลามต้องมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เพื่อการแข่งขันในอนาคต พนักงานของสหกรณ์ต้องได้รับการฝึกอบรมในทุกแง่มุมของการดำเนินงานของสหกรณ์และชารีอะห์ ทำให้พวกเขาสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และสามารถให้คำปรึกษาแก่สมาชิกอย่างดี สหกรณ์ต้องรับพนักงานใหม่ที่สำคัญ การศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลามและชารีอะห์ และอบรมพวกเขาเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ สหกรณ์จะสามารถให้บริการที่ดีขึ้น และมีความพร้อมต่อความท้าทายในอนาคต

